

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra geografie

Studijní program: Geografie

Studijní obor: Aplikovaná geografie

ANALÝZA SÍDELNÍ STRUKTURY MĚSTA LIBEREC

ANALYSIS OF THE SETTLEMENT STRUCTURE OF LIBEREC

Bakalářská práce: 11-FP-KGE-024

Autor:

Šárka VOLFOVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Vodáková

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
86	11	7	6	34	1

V Liberci dne: 22. 06. 2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra geografie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

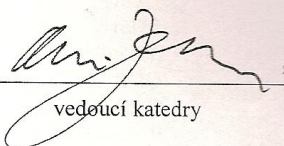
pro (kandidát): Šárka Volfová
adresa: Nerudova 1168, Mnichovo Hradiště 295 01
studijní obor (kombinace): Aplikovaná geografie
Název BP: **Analýza sídelní struktury města Liberec**
Název BP v angličtině: Analysis of the settlement structure of Liberec
Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Vodáková
Konzultant:
Termín odevzdání: květen 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 23. 04. 2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): _____

Datum: _____

Podpis: _____

Název BP: ANALÝZA SÍDELNÍ STRUKTURY MĚSTA LIBEREC

Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Vodáková

Cíl: Cílem práce je zjistit vnitřní prostorovou strukturu města Liberec a funkční využití plochy. Při realizaci práce bude probíhat úzká spolupráce s příslušnými organizacemi.

Požadavky: 1) Prostorový vývoj Liberce.
2) Současná prostorová struktura města.
3) Suburbanizační vlna po r. 1989.
4) Změny v materialitě prostorové urbánní struktury.
5) Percepce a afekce prostorovosti Liberce.

Metody: konstrukce dat: oficiální/neoficiální zdroje, terénní pozorování/šetření a mapování
konstrukce interpretací: třídění, vysvětlení, porozumění, analýza dokumentů, participativní rozhovory

Literatura: CARTER, H.: *The Study of Urban Geography*. 4th edition. Arnold, London, 1995. 420 s.
HAMPL, M., GARDAVSKÝ, V., KÜHNEL, K.: *Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČR*. Universita Karlova, Praha, 1997. 255 s.
KARPAŠ, R.: *Kniha o Liberci*. Liberec : Dialog, 2004. 704 s. ISBN 80-86761-13-4.
OUŘEDNÍČEK, M., NOVÁK, J., TEMELOVÁ, J., PULDOVÁ, P.: *Metody geografického výzkumu města*. In: Ferenčuhová, S., Hledíková, M., Galčanová, L., Vacková, B. (eds.): *Město: Proměnlivá ne/samozřejmost*. Pavel Mervart a Masarykova univerzita, Brno, 2009. 93-125 s. ISBN 978-80-210-4866-9.
OUŘEDNÍČEK, M.: *Suburbanizace v kontextu urbanizačního procesu*. In: Sýkora, L. ed.: *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*. Ústav pro ekopolitiku, Praha, 2000. 39-54 s. ISBN 80-901914-9-5.
OUŘEDNÍČEK, M.: *Teorie stádií vývoje měst a diferenciální urbanizace*. Geografie-Sborník ČGS, 105, č. 4, 2000.
PACCIONE, M.: *Urban geography - a global perspective*. Tailor & Francis e-Library, New York, 2009. ISBN 0-203-88192-3.

Čestné prohlášení

Název práce: Analýza sídelní struktury města Liberec
Jméno a příjmení autora: Šárka Volfová
Osobní číslo: P09001072

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 22. 06. 2011

Šárka Volfová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především Mgr. Pavlíně Vodákové za vedení mé bakalářské práce, za cenné rady, podnětné návrhy i výborné nápady, za vstřícnost a trpělivost. Dále bych chtěla poděkovat panu Ing. Luboru Franců z odboru strategie a územní koncepce Statutárního města Liberce za poskytnuté materiály a informace. Poděkování patří i panu Ing. Pavlu Přenosilovi, taktéž z odboru strategie a územní koncepce, za poskytnutá gisová data. Rovněž bych chtěla poděkovat všem respondentům mého dotazníku a obyvatelům Liberce, s kterými jsem vedla rozhovory v průběhu terénního průzkumu. Také děkuji své rodině a nejbližšímu okolí za poskytnutou podporu během tvorby mé bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá analýzou sídelní struktury města Liberec. V teoretické části je stručně popsán vývoj osídlení v České republice, Libereckém kraji a podrobněji popsán prostorový vývoj Liberce, včetně popisu suburbanizační vlny a výčtu hlavních lokalit suburbanizace v Liberci. Praktická část se věnuje současné prostorové struktuře města Liberec, a to i s ohledem na funkční uspořádání ploch a vzájemné interakce jevů i objektů ve městě. Dále se ve své práci věnuji změnám v materialitě prostorové urbánní struktury, percepce a afekci prostorovosti Liberce.

Klíčová slova: Liberec, město, vývoj, materialita, prostorovost, uspořádání

Annotation

The Bachelor thesis deals with analysis of residential structure of the city of Liberec. Settlement development in Czech Republic and Liberec region is described in theoretical part. Space development of Liberec is described more in detail, including description of suburbanization wave and list of main suburbanization localities in Liberec. Theoretical part deals with current space structure of the city of Liberec, even with regard to functional ordering of areas and mutual interactions of events and objects in the city. I also deals with changes in materiality of spartial urban structure, perception and affect of spartiality of Liberec.

Keywords: Liberec, city, development, materiality, spartiality, ordering

OBSAH

1	ÚVOD.....	13
2	REŠERŠE.....	15
3	METODY PRÁCE	17
4	VÝVOJ SYSTÉMU OSÍDLENÍ.....	18
4.1	Vývoj systému osídlení v ČR	18
4.1.1	Vývoj systému osídlení v ČR do roku 1945.....	18
4.1.2	Vývoj systému osídlení v ČR po roce 1945	21
4.1.3	Současné tendence ve vývoji.....	22
4.2	Vývoj systému osídlení v Libereckém kraji	27
4.3	Vývoj systému osídlení v Liberci	28
5	PROSTOROVÝ VÝVOJ LIBERCE.....	33
5.1	Charakteristika Liberce	33
5.2	Prostorový vývoj Liberce od roku 1918 do r. 1945	35
5.3	Prostorový vývoj Liberce po roce 1945	38
5.4	Prostorový vývoj Liberce po roce 1989.....	44
6	SUBURBANIZAČNÍ VLNA PO ROCE 1989	46
6.1	Suburbanizace na Liberecku	46
6.2	Suburbanizační vlna v Liberci	48
6.2.1	Lokality rezidenční suburbanizace v Liberci.....	48
6.2.2	Lokality komerční suburbanizace v Liberci	49
6.2.3	Lokality sportovně-rekreační suburbanizace v Liberci	49
6.2.4	Shrnutí	50
7	SOUČASNÁ PROSTOROVÁ STRUKTURA MĚSTA	51

7.1	Liberecké městské čtvrti	51
7.2	Rozdělení města na městské sektory	52
7.2.1	Sektor centrum.....	53
7.2.2	Severovýchod	53
7.2.3	Východ	53
7.2.4	Rochlice – Nová Ruda.....	54
7.2.5	Jihovýchod.....	54
7.2.6	Jih	54
7.2.7	Jihozápad	54
7.2.8	Západ	54
7.2.9	Sektor za nádražím	55
7.2.10	Severozápad.....	55
7.2.11	Sever	55
7.3	Současná prostorová struktura města Liberec.....	55
8	ZMĚNY V MATERIALITĚ PROSTOROVÉ URBÁNNÍ STRUKTURY MĚSTA .	63
8.1	Objekty průmyslu	63
8.2	Objekty obchodní.....	65
8.3	Objekty bydlení.....	68
9	PERCEPCE A AFEKCE PROSTOROVOSTI LIBERCE.....	69
9.1	Dotazníkové šetření	69
9.2	Shrnutí.....	77
10	ZÁVĚR.....	79
11	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	81
11.1	Tištěné zdroje	81
11.2	Internetové zdroje.....	82
11.3	Kartografické zdroje.....	83

11.4	Data, použítá při tvorbě mapových výstupů v ESRI ArcGIS	83
12	PŘÍLOHY	84

Seznam tabulek

Tabulka 1	Regionální difúze procesu koncentrace obyvatelstva.....	20
Tabulka 2	Seznam středisek integrovaných do metropolitních soustav	26
Tabulka 3	Městské čtvrti v Liberci.....	51
Tabulka 4	Vymezení městských sektorů	52
Tabulka 5	Obchodní centra na území Liberce	58
Tabulka 6	SWOT analýza plánovaného kamionového obchvatu.....	61

Seznam obrázků

Obrázek 1	Zastavění liberecké kotliny v roce 1781	30
Obrázek 2	Zastavění na území Liberce kolem roku 1900	31
Obrázek 3	Vymezení města Liberec.....	34
Obrázek 4	Území Liberce v roce 1979 s vyznačením hranic katastrů jednotlivých čtvrtí, původně samostatných obcí.....	43
Obrázek 5	Umístění průmyslových zón ve městě Liberec	64
Obrázek 6	Výstavba obchodních jednotek v letech 2001 - 2005	66
Obrázek 7	Výstavba obchodních jednotek v letech 2006 -2010	67

Seznam grafů

Graf 1 Názor na kvalitu bydlení v Liberci.....	70
Graf 2 Vnímání úrovně služeb v Liberci.....	70
Graf 3 Stav sítě dopravní infrastruktury MHD v Liberci	71
Graf 4 Možnosti vzdělávání se v Liberci.....	72
Graf 5 Názory na výstavbu nových průmyslových podniků	73
Graf 6 Přírodní prostředí v Liberci	73
Graf 7 Názor na výstavbu nového obchodního centra v Liberci	74
Graf 8 Názor na celkové uspořádání města	75
Graf 9 Jak je Liberec podle dotázaných obyvatel ovlivněn negativními společenskými jevy	76
Graf 10 Celkový dojem z města Liberec	76
Graf 11 Jak se dotazovaným líbí Liberec	77

Seznam zkratek

aj.	a jiné
apod.	a podobně
a. s.	akciová společnost
ČR	Česká republika
FC	fotbalový klub
HC	hokejový klub
CHKO	chráněná krajinná oblast
KNV	krajský národní výbor
LIAZ	Liberecké automobilové závody
MHD	městská hromadná doprava
MS	mistrovství světa
např.	například
NC	nákupní centrum
NG	nákupní galerie
obyv.	obyvatel
OC	obchodní centrum
resp.	respektive
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
s. r. o.	s ručením omezeným
tj.	to je
TUL	Technická univerzita v Liberci
tzv.	takzvaný
ÚP	územní plán

1 ÚVOD

Všechna města v České republice, ale i ve světě procházejí dlouhodobým vývojem, a proto je zajímavé sledovat, jak se postupem času vyvíjí prostorová struktura města.

Bakalářská práce je věnována analýze sídelní struktury města Liberec. Předem definovaným cílem práce je zjištění prostorové struktury města Liberec a funkční využití plochy.

V teoretické části se práce zpočátku zabývá vývojem systému osídlení. Nejprve je popisován historický vývoj osídlení v České republice, a to konkrétně vývoj do roku 1945 a následně po roce 1945 a pochopitelně nechybí zmínka o současných tendencích ve vývoji. Další podkapitoly jsou věnovány vývoji systému osídlení v Libereckém kraji a následně v Liberci.

V další teoretické části se pozornost zaměřuje na prostorový vývoj Liberce od roku 1918. Kapitola je rozčleněna do několika podkapitol, z nichž jedna charakterizuje město Liberec, další se věnuje prostorovému vývoji Liberce od roku 1918 do roku 1945, následující podkapitola je zaměřena na prostorový vývoj po roce 1945 a poslední podkapitola se zabývá vývojem po roce 1989 s tím, že současné prostorové struktury Liberce je věnována samostatná kapitola ve druhé části bakalářské práce.

Při analýze sídelní struktury je v současnosti potřebné brát zřetel na probíhající suburbanizaci kolem většiny velkých měst, proto se následující kapitola zabývá suburbanizační vlnou po roce 1989, a to se zaměřením na oblast Liberecka a následně na území Liberce, kde jsou jmenovány nejvýznamnější lokality rezidenční, komerční i sportovně-rekreační suburbanizace.

Další kapitolu představuje text, věnovaný současné prostorové struktuře města. Jsou zde např. jmenovány liberecké městské čtvrti a popsáno rozdělení města na městské sektory, které jsou i velice stručně popsány.

Změnami v materialitě prostorové urbánní struktury se zabývá prakticky orientovaná kapitola. Jsou zde popisovány změny v materialitě objektů průmyslu, obchodu a bydlení. Součástí této kapitoly jsou i mapové výstupy, vytvořené v programu ESRI ArcGIS 10, které demonstrují vybranou textovou část.

K tomu, abych zjistila percepci a afekci prostorovosti Liberce, jsem zvolila metodu dotazníkového šetření. Celou tuto kapitolu jsem pojala jako interpretaci, zhodnocení výsledků dotazníkového šetření.

2 REŠERŠE

V práci bylo použito mnoho tištěných i internetových zdrojů. Tištěné zdroje byly využívány spíše při zpracovávání teoretické části bakalářské práce, internetové zdroje v části praktické.

HAMPL, Martin. *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice. 1.vyd. Praha : DemoArt, cop. 1996. 395 s., [1] slož. mapový l. ISBN 80-902154-2-4.*

Martin Hampl je jedním z prvních novodobých geografů, kteří se zabývali vývojem osídlení v ČR, a proto jsem tuto knihu, která je napsána velice odborně, využila při zpracování teoretické kapitoly, zaměřené na vývoj systému osídlení v ČR. Autor ve vybraných kapitolách popisuje vývoj systému osídlení v České republice a organizaci systému osídlení. Hovoří se zde o urbanizačním procesu, koncentračním procesu, vymezení některých středisek jako aglomerací, proces formování metropolitních území atd.

TECHNIK, Svatopluk - RUDA, Vladimír. *Liberec minulosti a současnosti : (historie a perspektivy výstavby města). 2. přeprac. vyd. Ústí nad Labem : Severočeské nakladatelství, 1980. 308 s.*

Tuto knihu jsem použila ke zpracování teoretické historické části prostorového vývoje osídlení v Liberci. V této publikaci je popisován historický vývoj stavebních, ale i jiných proměn Liberce do konce sedmdesátých let 20. století. Obsah knihy je věcný a srozumitelný, doplněný grafikou. Kniha je přehledně rozčleněna do kapitol chronologicky podle historického vývoje. Různé vývojové etapy jsou věnovány specifickým tématům.

KARPAŠ, Roman. *Kniha o Liberci. 1. vyd. Liberec : Dialog, 1996. 664 s.*

Autor této knihy – Roman Karpaš obsáhle popisuje dějiny Liberce od doby pravěku. Knihu jsem využila při zpracování teoretické části práce. V knize se nachází mnoho informací, které absolutně nesouvisí s tématem mé práce, ale i mnoho podstatných informací z dějin Liberce. Při tvorbě práce jsem nepracovala se všemi kapitolami z knihy, ale pouze s těmi, které pro mě byly nějakým způsobem přínosné. Od

pana Ing. Lubora Franců, jsem se při konzultaci své práce s ním dozvěděla, že se v knize nachází několik chybných informací.

CHOCHOLOUŠKOVÁ, Hana - LHOTOVÁ, Markéta. Liberec. Vyd. 1. Praha ; Litomyšl : Paseka, 2010. 69 s., [96] s. obr. příl. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-031-6.

Tato kniha je malého rozsahu, avšak, dle mého názoru, velmi zdařile sepsaná a přínosná. Posloužila mi ke zpracování teoretické části, kde se zabývám historickým vývojem Liberce. Zhruba polovinu knihy tvoří obrazová příloha zajímavých fotografií.

3 METODY PRÁCE

Celá práce byla zpracována na základně několika použitých metod. Zpočátku tvořilo nejdůležitější a nejpodstatnější část mé práce studium odborné literatury a dokumentů, vztahujících se ke zpracovávanému tématu práce. Dále jsem se potřebovala seznámit s danou lokalitou. K tomuto účelu jsem zvolila terénní šetření v dané lokalitě, který mi pomohl k poznání a prozkoumání lokality města Liberec. V průběhu terénního průzkumu jsem vedla velké množství participativních rozhovorů s obyvateli Liberce a zástupci různých organizací. Svoji práci jsem konzultovala i s odborníkem, konkrétně s panem Ing. Luborem Franců, od kterého jsem získala mnoho podstatných informací. Ve své práci jsem využila i metodu tvorby mapových výstupů v programu ESRI ArcGIS 10. V jedné z praktických kapitol, jsem zvolila metodu dotazníkového šetření, jehož respondenty byli vybraní obyvatelé Liberce.

4 VÝVOJ SYSTÉMU OSÍDLENÍ

4.1 Vývoj systému osídlení v ČR

4.1.1 Vývoj systému osídlení v ČR do roku 1945

Možnosti retrospektivního studia vývoje osídlení v České republice jsou do značné míry determinovány existující datovou základnou, která umožňuje systematické vyhodnocení změn v rozmístění obyvatelstva od r. 1869 (při velice podrobném územním členění).

Prostřednictvím sledování geografické distribuce obyvatelstva lze stanovit základní tendence ve vývoji osídlení a základní rysy urbanizačního procesu. Změny v rozložení obyvatelstva odrážely podstatu celého komplexu sociálních a ekonomických změn z hlediska jejich územní diferenciaci. Soustředování obyvatelstva do měst a atraktivních oblastí bylo provázáno kvalitativními změnami ve struktuře ekonomických činností, bylo nezbytnou podmínkou prohlubování územní dělby práce, specializace i kooperace sociálních a ekonomických činností.

Dle obecné koncepce vývoje společnosti, dané mnohostrannou povahou společenského vývoje a vzájemnou podmíněností dílčích procesů změn, reprezentované teorií stádií rozlišujeme tři základní taková stadia společnosti:

- preindustriální
- industriální
- postindustriální

Lze také rozlišovat stadia charakterizovaná povahou vývojových změn a to následovně:

- velmi omezená dynamika
- dynamika extenzivního typu
- dynamika intenzivního typu

Retrospektivní hodnocení dlouhodobého vývoje urbanizace v ČR se přibližně ztotožňuje s obdobím dynamického vývoje extenzivního typu. Odpovídající procesy vedly

nejen ke kvalitativním změnám (např. v kvalifikační úrovni či profesní struktuře obyvatelstva), nýbrž i k podstatným změnám kvantitativním (přerozdělení pracovních sil z hlediska ekonomických sektorů, růst měst a územní koncentrace obyvatelstva). Kvantitativní změny byly přitom nutnou podmínkou uskutečnění změn kvalitativních – např. územní koncentrace obyvatelstva byla podmínkou prohlubování územní dělby práce, rozvoje velkovýroby apod.

Vývojové změny extenzivního typu jsou v zásadě vždy jen historicky omezenými procesy. Probíhala zde extenzivní urbanizace, ale i proces geografické koncentrace obyvatelstva.

Proces urbanizace lze chápat dvojím způsobem. V prvním případě mohou být preferována zvláště sociologická hlediska zdůrazňující transformaci společnosti z venkovské na městskou, a tedy proměnu společnosti jako primárně homogenního souboru jedinců. V druhém případě mohou být akcentována zvláště geografická hlediska a postihovány změny ve velikostní diferenciaci sídel, v územním rozložení obyvatelstva apod. Výsledkem je zjištění, že urbanizace je procesem vedoucím k růstu heterogenity, rozrůzněnosti a hierarchizace, procesem proměny relativně málo diferencované geografické organizace společnosti v pronikavě diferencovanou.

Právě druhé (geografické) pojetí urbanizace a vývoje osídlení je Hamplovým východiskem následujícího směřování, jehož cílem je nalezení obecných pravidelností a specifík v geografickém uspořádání a vývoji osídlení v ČR.

Za reprezentativní úroveň hodnocení difúze procesu koncentrace obyvatelstva byla zvolena úroveň krajů z let 1949 -1960, členěných vnitřně podle okresů (byly tedy uvažovány rozdíly mezi okresy v rámci jednotlivých krajů). Důvodem této volby byla především možnost využití existující datové základny a dále skutečnost, že geografické vymezení těchto krajů bylo relativně přirozené a pro postižení podstatných územních rozdílů v ČR i dostatečně citlivé (celkem 13 jednotek). Hodnocení bylo provedeno jednoduchým metodickým způsobem, jehož zásady jsou shrnuty v následujících bodech:

- Úroveň územní nerovnoměrnosti byla charakterizována ukazatelem H.

- Podchyceno bylo období 1869 – 1970, přičemž rozdíl v počáteční a v konečné úrovni H byl uvažován jako základní ukazatel dynamiky koncentračního procesu.
- Průběh změn byl charakterizován časovým mediánem (M), který byl definován jako rok, k němuž dosáhl nárůst hodnoty H poloviny zvýšení za celé období 1869 – 1970 (v intercenzálních obdobích byla předpokládána rovnoměrná dynamika koncentračního procesu).

Tabulka 1 Regionální difúze procesu koncentrace obyvatelstva

Kraj	H-1869	H-1970	Změna H	M (rok)
Praha	68,4	89,5	21,1	1898
České Budějovice	58,2	73,1	14,9	1940
Plzeň	57,1	79,9	22,8	1923
Karlovy Vary	62,1	76,9	14,8	1904
Ústí nad Labem	61,0	71,7	10,7	1893
Liberec	66,9	72,7	5,8	1890
Hradec Králové	55,8	66,3	10,5	1929
Pardubice	55,3	68,7	13,4	1932
Jihlava	56,7	65,2	8,5	1952
Brno	62,2	82,7	20,5	1928
Olomouc	56,5	70,9	14,4	1931
Zlín	57,0	62,4	5,4	1933
Ostrava	59,9	88,4	28,5	1904
<i>Průměr</i>	<i>59,8</i>	<i>74,5</i>	<i>14,7</i>	<i>1919</i>

Poznámka: Definice ukazatelů (H, M) viz text.

Zdroj: HAMPL, 1996

Nejdůležitější charakteristiky jsou uvedeny v tab. 1, umístěné výše. Vyplyvá z nich dominantní orientace v šíření koncentračního a urbanizačního procesu ve směru od západu k východu. V širším středoevropském kontextu je možné předpokládat návaznost v první řadě na německé průmyslové oblasti (Sasko a později i pruské Slezsko). V souvislosti s tímto vnějším vlivem se ukazuje i určitý časový předstih u průmyslových oblastí s převahou německého obyvatelstva (zvláště Liberecko) před oblastmi osídlenými českou národností (zde byla východiskem pražská oblast).

4.1.2 Vývoj systému osídlení v ČR po roce 1945

Bezprostředně po válce probíhaly mimořádné přesuny obyvatelstva v pohraničních oblastech – odsun obyvatelstva německé národnosti a následné, ovšem pouze částečné, znovuosídlování českým i slovenským obyvatelstvem z vnitrozemí. Z hlediska geografické distribuce obyvatelstva to mělo značné důsledky zejména v Čechách, kde při výrazném celkovém úbytku obyvatelstva došlo k relativnímu posílení významu Prahy a navazující centrální oblasti. Proto úroveň nerovnoměrnosti v rozmístění obyvatelstva byla dále zvýšena.

Padesátá a částečně ještě šedesátá léta byla hlavním obdobím realizace tzv. socialistické industrializace. Tehdy dochází k rozvoji dvou hlavních tendencí v regionální distribuci obyvatelstva a ekonomiky, tendencím do jisté míry protichůdným. Na jedné straně je prosazována koncepce rovnoměrného rozmístění průmyslu spojená s vytvářením pracovních příležitostí především v oblastech zdrojů pracovních sil (včetně přechodu pracovníků z primární do sekundární sféry a včetně zvyšování zaměstnanosti žen). Na straně druhé je preferován rozvoj tradičních koncentrací těžkého průmyslu, a to zejména prostorů uhelných pánví. Důsledkem je další, již zpomalené zvyšování územní koncentrace obyvatelstva.

V rámci okresů byla však v posledních dvaceti letech dále zachována výrazná dynamika koncentračního procesu projevující se především růstem středních a menších měst, a to zejména administrativních středisek okresů. Formy růstu byly nadále převážně extenzivního typu se všemi následnými negativními důsledky a to např. zhoršování ekologických poměrů, kvalitativní degenerace ekonomiky, sociální rovnostářství aj.

Celé socialistické období je z hlediska vývoje osídlení oprávněné hodnotit jako postupné prohlubování deformací dvojího typu. Na prvním místě je to nepřiměřené prodloužení extenzivní fáze vývoje a potlačení živelně se prosazujících intenzifikačních tendencí. Na druhém místě je to deformace samotného extenzivního vývoje, a to jednak z hlediska utlumení selektivních tendencí v rámci okresů. Empirickým dokladem je výrazná dynamika vývoje podílu regionálních středisek na obyvatelstvu ČR na jedné straně a nepatrná dynamika koncentrace na regionální úrovni, zvláště po r. 1970, na straně druhé.

Ve srovnání s vývojem urbanizace ve vyspělých zemích a částečně i v relativně vyspělejších zemích socialistických bylo u vývoje v Československu nejpodstatnější

deformací utlumení extenzivních forem metropolizačního procesu. Zákonitý přenos populačního růstu z velkých měst do jejich zázemí, který odpovídá řádově vyšší regionální úrovni koncentračního procesu, byl přitom částečně rozvinut již v meziválečném období (zvláště v případě pražské oblasti). V poválečném období byl však podporován rozvoj tzv. schválené střediskové soustavy a navíc okresní hranice, oddělující velkoměsta od jejich zázemí, působily jako rozvojové bariéry. V některých případech docházelo k úbytku obyvatelstva v zázemí největších měst (např. v zázemí Prahy). Výše uvedené skutečnosti dokládají údaje zachycující dynamiku relativního růstu metropolitních území a vlastních metropolitních zázemí jednak v období 1921 – 1930 a v letech 1970 – 1980. Zvláště je přitom hodnoceno pražské metropolitní území, které představuje extrémní případ. Pro sedmdesátá léta je sledován i vývoj pracovních příležitostí. Příslušné údaje dokazují, že přirozená atraktivita metropolitních území byla plánovitými zásahy méně potlačena než jejich atraktivita obytná. Zároveň však uplatnění této atraktivity bylo ještě výrazněji omezeno na samotná centra, a tedy pouze na jádra metropolitních území. To znamená, že hlubší metropolitní formy dělby práce nebyly realizovány. (HAMPL, 1996)

4.1.3 Současné tendence ve vývoji

V této kapitole bude pozornost zaměřena na období od 3. 3. 1991 – 1. 3. 2001. Principiální společenské změny po roce 1989 se výrazně promítly do charakteru a orientace vývoje územní diferenciaci. Nejpodstatnějším rysem tohoto vývoje bylo zásadní zvýšení jeho selektivnosti a dynamiky.

Změna poměrů po roce 1989 neznamenal pouze „otevření společnosti“ a odpovídající vývojovou dynamizaci, nýbrž i kvalitativní proměnu faktorů podmiňujících rozvoj. Nástup post-industriálních forem vývoje v kombinaci s uplatňováním tržní konkurence nejen prohloubil, ale v řadě ohledů i „obrátil“ hodnotu rozvojového potenciálu zejména u hlavních center a koncentračních prostorů. Byly tak nastartovány tendence jak pozitivní, tak i negativní selekce, a tedy procesy výměny vůdčích jednotek.

V podmínkách České republiky to znamenalo na jedné straně mimořádný růst Prahy a příznivý vývoj i dalších velkých středisek s diverzifikovanou ekonomikou a rozvinutou sférou služeb a kvartérních aktivit a na straně druhé velmi silný útlum rozvoje koncentrací těžkého průmyslu zvláště pak pánevských oblastí. Zdůrazněné prohlubování diferenciaci a zároveň dvoustranné orientace selektivních procesů patří nesporně

k obecným znakům územního vývoje v transformačním období. Ukazuje se i diferenciaci mezi úspěšným „západem“ a více problémovým „východem“ státu.

V této kapitole je nutné, zmínit se i o metropolitních areálech. Ty lze označovat za nejvýznamnější – měřítkově vyšší – prvky systému osídlení a současně i za jádra řádově vyšších regionů, v podmínkách Česka zhruba od úrovně mezoregionů. Jejich formování je v první řadě projevem pozdějšího typu růstu největších středisek, tj. růstu prostorového. Ten zahrnuje i suburbanizační proces, avšak má i řadu dalších, převážně kvalitativních důsledků, jimiž je prohlubování územní dělby práce (tzv. metropolitní ekonomika) přinášející i zvýšené ekonomické a sociální efekty, a to bezprostředně pro samotné metropolitní areály (posilování jejich významu) a zprostředkovaně pro celý národní systém (řídící a inovační působení na rozsáhlé regionální systémy). V tomto smyslu představují metropolitní areály nejen největší územní koncentrace ekonomiky a obyvatelstva, ale zejména kvalitativně nejvýznamnější koncentrace nejprogresivnějších aktivit (zvláště tzv. kvartérního sektoru). Metropolizace je tedy vývojově vyšší fází urbanizace, která je charakteristická právě pro současné období nástupu a rozvoje post-industriálních procesů. I v rámci samotné metropolizace přitom dochází k hlubokým proměnám a k postupné transformaci extenzivních forem růstu charakteristickým již pro poslední etapu industriálního období (prostorové rozšiřování areálů a pokračující růst obyvatelstva v metropolitních zázemích) na intenzivní formy v období post-industriálním, jejichž důsledkem je primárně růst kvalitativního významu metropolitních areálů (zvyšování jejich řídící působnosti apod.).

Pro hodnocení metropolitních areálů je z výše uvedených důvodů klíčové kombinované postižení velikostních a kvalitativních kritérií, tj. stanovení jak míry koncentrace hlavních funkcí do těchto areálů, tak rozlišení této míry z hlediska kvality (progresivity) příslušných funkcí. Podobně jako v případě regionalizace je však nezbytným prvotním úkolem v celém hodnocení vymezení a následný výběr metropolitních areálů. V literatuře je možné, setkat se s různými přístupy k těmto otázkám, což se nutně promítá i do i do pojetí metropolitních areálů:

- 1) Velikost a územní intenzita jsou v podstatě vždy považovány za hlavní kritéria a je jim obvykle – a to do značné míry oprávněně – přisuzována integrální vypovídací schopnost.

- 2) Zásadním doplněním velikostních a koncentračních hledisek je zdůraznění kritérií městského, resp. velkoměstského charakteru sídel (sociální a ekonomická struktura obyvatelstva apod.) a eventuálně i úroveň prostorové mobility obyvatelstva (např. vyjížďkovou za prací).
- 3) Nejméně časté jsou pak práce, které nejen všeobecně zdůrazňují, ale i kvantitativně zachycují vztahovou sounáležitost sídel i v rámci metropolitních areálů.

Uvedené přístupy se vzájemně nevylučují, ale doplňují se, přičemž jejich posloupnost vyjadřuje převážně postupnou kumulaci používaných kritérií. Z celkových charakteristik metropolitních areálů však v podstatě vyplývá, že jejich nejpodstatnějšími znaky jsou výjimečná koncentrace (celková velikost i územní intenzita) na jedné straně a výjimečná vnitřní (vzájemná) propojenost na straně druhé.

K roku 2001 byl vymezen popis a zdůvodnění ukazatele, určeného pro vymezení metropolitních areálů, ten je podán v následujících bodech:

- a) Hodnocení územní intenzity kontaktů bylo omezeno na vztahy mezi dvojicemi středisek s komplexní velikostí 2, 5 a více, neboť základní kostru metropolitních areálů vytváří soustava městských sídel, a to především větších středisek. Výsledkem prvotních analýz je proto vymezení integrovaných střediskových systémů.
- b) Vzhledem k dostupné datové základně mohly být hodnoceny pouze vzájemné dojížďkové vazby pracovní a školské. Ty však představují hlavní formy prostorové mobility obyvatelstva a zároveň odrážejí ekonomickou a částečně i sociální propojenost, byť jen na úrovni individuálních obyvatel. Je však oprávněné předpokládat jejich dostatečnou reprezentativnost i pro širší komplex metropolitních vazeb, neboť procesy výrobní a institucionální kooperace jsou převážně spojeny s měřítkově vyššími úrovněmi územní diferenciaci, resp. se šířeji chápanými metropolitními areály.
- c) Objemy vzájemné pracovní a školní dojížďky mezi dvojicemi středisek byly vztaženy k jejich vzdálenosti: ukazatel „počet vzájemně dojíždějících na km.“ Byla uvažována pouze vzdušná vzdálenost vzhledem k dobré dopravní

propojenosti metropolitních areálů. Použití vzdálenosti místo plochy zóny, ve které se hodnocené interakce realizují (území kolem hlavních silničních a železničních tras) je pochopitelně určitým zjednodušením, které vychází z předpokladu relativně obdobné šíře těchto zón.

Popsaným způsobem byly vyhodnoceny interakce mezi dvojicemi středisek s potenciálně významnější úrovní vzájemné propojenosti (posuzováno bylo několik stovek případů). Na základě vyhodnocení empirického rozdělení četností na jedné straně a na základě porovnání s vymezením integrovaných systémů středisek k roku 1980, na straně druhé byla zvolena kritická úroveň interakce pro vymezení integrovaných systémů středisek k roku 2001 75 dojíždějících na km. Toto kritérium nebylo dodrženo při finálním stanovení integrovaných systémů středisek ve třech případech, kdy byly interakce poněkud nižší, ale nastávaly ve dvou směrech:

- a) Propojení ústecko-teplické a mostecko-chomutovské části severočeské pánevní konurbace vzhledem k relativně silné interakci Most-Bílina i Litvínov-Osek.
- b) Obdobné propojení Ústí nad Labem a Litoměřic i Lovosic.
- c) Spojení zlínské a kroměřížské soustavy středisek vzhledem k poměrně intenzivním vazbám jak Zlín-Kroměříž, tak Zlín-Holešov, a dále i Kroměříž-Holešov a Hulín-Holešov.

V další fázi hodnocení byla aplikována na vymezené integrované systémy středisek velikostní kritéria: při dosažení součtu hodnot komplexních velikostí integrovaných středisek 100 a více byly integrované systémy středisek považovány za metropolitního řádu. Celkem se jedná o 11 systémů, jejichž jádru jsou meziregionální centra – Hradec Králové byl ovšem spojen s Pardubicemi (viz. Tab. 2).

Tabulka 2 Seznam středisek integrovaných do metropolitních soustav

Hlavní centrum integrovaného systému středisek	Střediska přiřazená
Praha	Beroun, Zdice, Kladno, Libušín, Slaný, Stochov, Unhošť, Mělník, Horní Počápy, Kralupy nad Vltavou, Neratovice, Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, Čelákovice, Odolena Voda, Říčany, úvaly, Černošice, Hostivice, Jesenice, Průhonice, Roztoky a Rudná
České Budějovice	Hluboká nad Vltavou a Lišov
Plzeň	Dobřany, Chlumčany, Starý Plzenec, Horní Bříza, Nýřany, Třemošná, Rokycany a Hrádek
Karlovy Vary	Jáchymov, Nová Role, Ostrov, Sokolov, Habartov, Chodov, Kynšperk nad Ohří a Nové Sedlo
Ústí nad Labem	Děčín, Benešov nad Ploučnicí, Jílové, Chomutov, Kadaň, Klášterec nad Ohří, Litoměřice, Lovosice, Terezín, Most, Litvínov, Meziboří, Teplice, Bílina, Duchcov, Krupka, Osek a Chlumec
Liberec	Jablonec nad Nisou, Smržovka, Tanvald a Chrastava
Hradec Králové – Pardubice	Třebechovice pod Orebem, Chrudim, Slatiňany, Lázně Bohdaneč a Přelouč
Brno	Blansko, Adamov, Rájec-Jestřebí, Kuřim, Modřice, Rosice, Šlapanice a Tišnov
Olomouc	Hlubočky, Lutín, Šternberk, Velká Bystřice, Prostějov, Přerov a Lipník nad Bečvou
Zlín	Kroměříž, Holešov, Hulín, Chropyně, Fryšták, Napajedla a Vizovice
Ostrava	Frýdek-Místek, Bystřice, Dobrá, Frýdlant nad Ostravicí, Jablunkov, Paskov, Staříč, Třinec, Karviná, Bohumín, Český Těšín, Dětmárovice, Doubrava, Horní Suchá, Orlová, Petrovice u Karviné, Rychvald, Klimkovice, Hlučín a Ludgěrovice

Zdroj: HAMPL, 2005

Metropolitní areály jsou tedy jádry regionů vyšších řádů, a zároveň jejich nejdůležitějšími částmi s klíčovou integrující funkcí. V rámci metropolitních areálů se pochopitelně rovněž uplatňují hierarchické vazby – především vztahy k hlavnímu středisku – pro utváření těchto areálů jsou však nejdůležitější oboustranné vztahy mezi sídly. (HAMPL, 2005)

Pro Liberecký metropolitní areál je příznačná nadprůměrná hustota osídlení ve srovnání s jinými kraji České republiky. Hlavní koncentrace osídlení je v okresech Liberec a Jablonec nad Nisou.

4.2 Vývoj systému osídlení v Libereckém kraji

Libereckou pánev uzavírá na západě Ještědské pohoří, jedno z nejstarších na naší planetě. Ukončuje masiv Lužických hor. Východní okraj kotliny tvoří o něco mladší Jizerské hory, které jsou součástí mohutného žulového pásemného hercynského horstva. Údolím protéká řeka – Lužická Nisa, pramenící v Jizerských horách. Spolu se svými přítoky rozrývala během tisíciletí svahy okolních pohoří a vytvořila v nich ostrohy, typické pro reliéf města Liberce.

O prvním osídlení horního povodí řeky Nisy a tím i liberecké kotliny není zatím mnoho známo. Je však nesporné, že sem přišli první obyvatelé mnohem později než na místa s úrodnou půdou, ležící v rovinatých údolích řek. Horní údolí Nisy, uzavřené ze všech stran horami, představuje jakýsi samostatný spojovací článek mezi rovinou žitavskou a Čechami.

Předpokládá se, že na počátku našeho letopočtu byly již mezi jednotlivými částmi Evropy vytvořeny jakési spojovací cesty. Jednou z nich byla též cesta z Čech do Slezska, vedoucí přes Žitavu a Frýdlant. Hornatá území byla velmi obtížně přístupná, a je proto pochopitelné, že první cesty vedly údolím řek, avšak ve vyvýšených polohách, mimo zaplavované a bažinaté území. V našem kraji procházely nejstarší stezky údolními řek Jizery, Mohelky a Nisy. Přístupnější a lépe prosluněná údolí Jizery a Mohelky byla poměrně hustě osídlena již v dobách, kdy území v okolí Liberce bylo stále ještě pusté a neobydlené. Tento stav trval až do středověku. Pouze Frýdlantsko bylo silněji osídleno slovanskými kmeny, které ovládaly od severu kraj již od 6. století našeho letopočtu.

První staletí existence slovanských kmenů, usazených v povodí Labe na sever a na jih od Krkonoš jsou ovšem zahalena tajemstvím. První zprávy vyprávějí o tom, že patrně na jihu Liberecka sídlily kmeny Charvátů. Dále na sever s nimi sousedily kmeny Lužických Srbů, zejména Milčané, kteří založili Hrádek nad Nisou, Chrastavu a jiné osady nebo hradiště na Frýdlantsku i v okolí Liberce.

Slované, kteří se živilí obděláváním půdy a pěstováním dobytka, volili pro svá sídla především rovinatá údolí řek. S přírůstkem obyvatel však později docházelo k osídlování i výše položených území v horních tocích řeky Jizery, Nisy a jejich přítoků. Od 10. století našeho letopočtu začal plynulý vývoj kmenů usazených v našich zemích a jejich sjednocování.

Ve 13. století patrně vznikla nová města, jimiž byly Frýdlant, Hrádek nad Nisou, Chrastava, Hodkovice nad Mohelkou, Český Dub, Turnov, a to většinou na místech starších sídlišť. (TECHNIK, 1980) Třinácté století je tradičně označováno za dobu velké vnější kolonizace. (KARPAŠ, 1996)

Dle Technika (1980) do poloviny 16. století ovládal území Liberecka starý německý rod Bibrštejnů. Za panství tohoto rodu pronikali do oblasti severních Čech noví obyvatelé, a to nejen domácí, ale též cizí, převážně německého původu, kteří obsazovali staré slovanské osady a pohltili část slovanského obyvatelstva v našem kraji.

4.3 Vývoj systému osídlení v Liberci

První písemná zpráva o osadách v liberecké kotlině pochází z roku 1352, objevují se zmínky o Liberci a Rochlicích. (KARPAŠ, 1996) Chocholoušková (2010) uvádí, že v tomto roce byl jmenován Liberec v registru pražských desátků pražského arcibiskupství jako Richenburc. Středověký Liberec patřil na přelomu 13. a 14. století rodu Bibrštejnů, kteří ho koupili v roce 1278 jako součást frýdlantského panství od krále Přemysla Otakara II. Liberec ležel na zemské stezce z Čech do Lužice a jeho vznik zřejmě souvisel s potřebou vybudovat na brodu přes řeku Nisu zázemí pro putující kupce. Zemskou stezku používaly nejenom kupecké karavany, ale i vojenské výpravy.

Liberec nebyl nikdy opevněn tak, jako většina českých středověkých měst, a proto byl lehce během války Jiřího z Poděbrad proti odbojné šlechtě organizované v Panské jednotě, ke které patřili i Bibrštejnové, dne 6. září 1469 královskými vojsky vypálen.

Když v roce 1551 vymřela frýdlantská větev Bibrštejnů po meči, prodal císař Ferdinand I. panství Frýdlant, Liberec a Závidov šlechtici Bedřichovi z Redernu.

Současně se změnou majitelů došlo v roce 1558 k rozdělení frýdlantského panství na dvě části – panství liberecké a frýdlantské.

Na přelomu 15. a 16. stol. Nastaly i na Liberecku významné změny v hospodářském životě, které souvisely s poklesem ceny stříbra, způsobeným jeho hromadným dovozem z nedlouho předtím objevené Ameriky. Šlechta byla nucena

zvyšovat produktivitu svých hospodářství těžbou nerostů, zakládáním rybníků, výrobou skla a látek.

Městečko získalo v roce 1560 právo várečné a 11. dubna 1577 bylo císařem Rudolfem II. Liberci uděleno právo užívat městský znak a konat dva výroční trhy.

Vzrůstající význam města se projevil i položením základního kamene ke stavbě renesanční radnice v roce 1599.

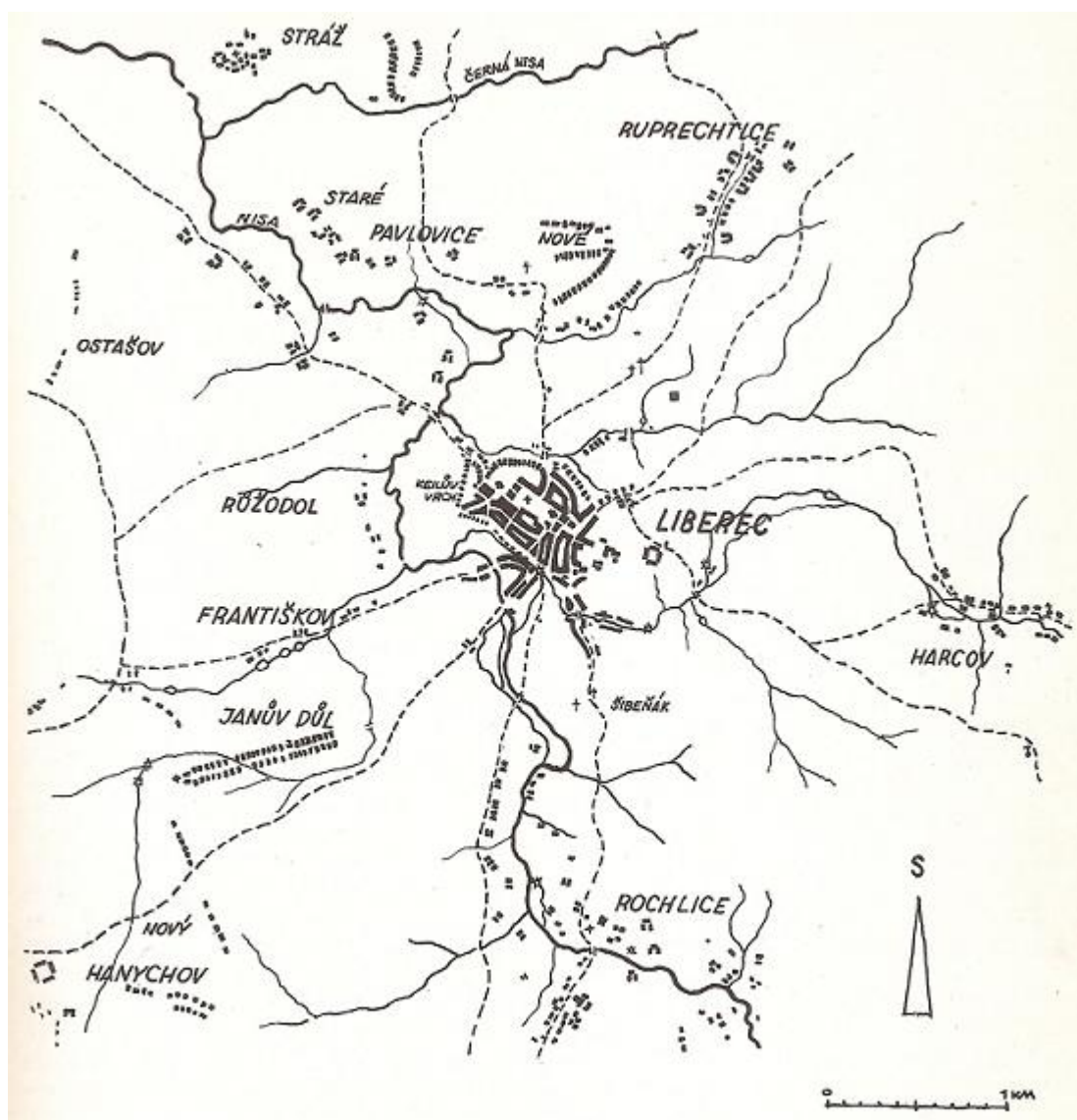
Liberec vykonával pro okolí soudní pravomoc. V soudní knize města, která byla vedena od roku 1585, se v zápisu z roku 1592 objevuje poprvé český název pro Liberec – Lychberk.

Zasluhou Ulricha z Rosenfeldu byly vydlážděny hlavní ulice a v r. 1565 bylo vybudováno dřevěné vodovodní potrubí, na které bylo napojeno několik veřejných kašen. Liberec měl tehdy 87 domů stojících kolem Staroměstského náměstí (dnes Dr. Edvarda Beneše) a po obou stranách České, později Vídeňské, dnes Moskevské ulice. Zástavba končila skupinou domků u řečiště Nisy. Ve městě žilo přibližně 600 obyvatel, kolem roku 1600 stoupl jejich počet na 1000.

V roce 1622 koupil panství Albrecht z Valdštejna. Frýdlantský vévoda dokázal nejen uchránit své majetky před válečnou pohromou, ale dokonce zvyšoval jejich prosperitu tím, že se zdejší cechy staly dodavateli vojenské výstroje pro armádu. V Liberci v té době narostl počet soukenických mistrů. Pro příchozí řemeslníky byla založena v roce 1630 nová městská čtvrť kolem dnešního Sokolovského náměstí, nazývaná Nové Město.

Po zavraždění frýdlantského vévody v Chebu v r. 1634 se stal novým majitelem libereckého panství hrabě Matyáš Gallas. Změnily se poměry jak hospodářské, tak náboženské. V důsledku silné rekatolizace se snížil počet obyvatel. Na pokles počtu obyvatel měla vliv také morová epidemie v roce 1680. Liberec měl počátkem 18. stol. 370 domů, ve kterých žilo přibližně 3000 obyvatel.

Obrázek 1 Zastavění liberecké kotliny v roce 1781

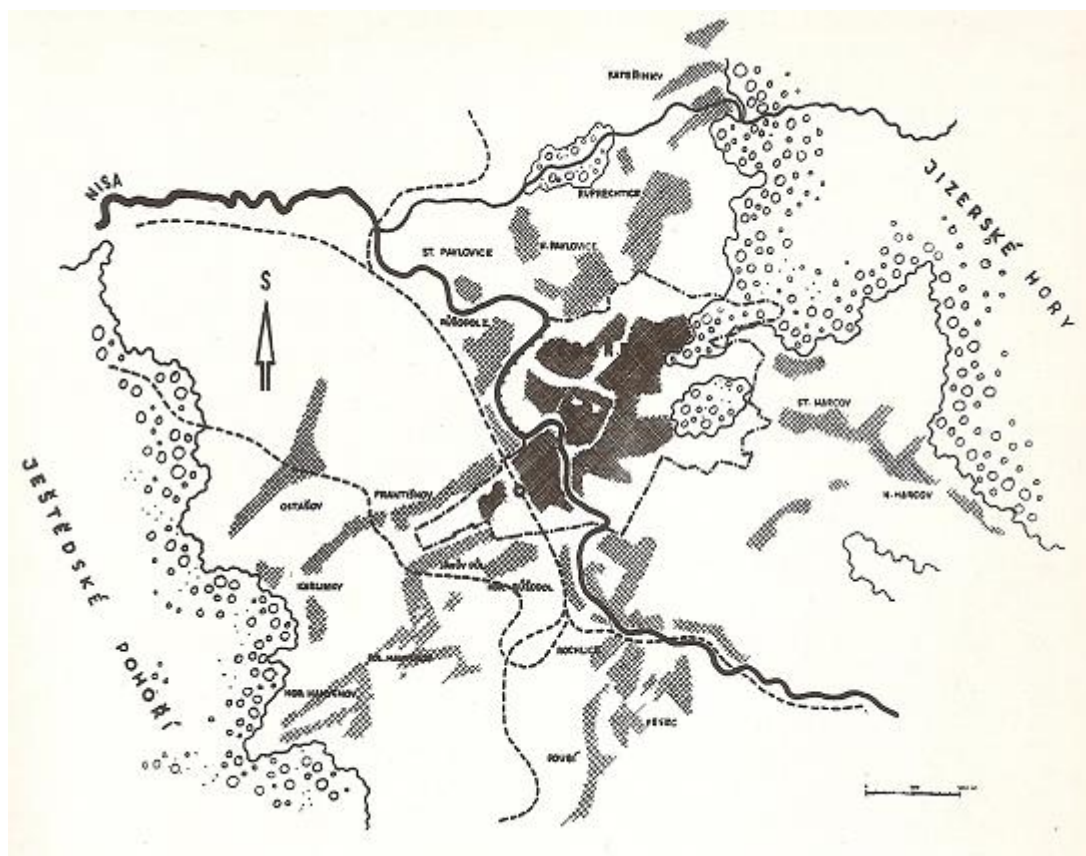
Zdroj: TECHNIK, 1980

Koncem 18. stol. docházelo k zakládání manufaktur. V roce 1847 pracovalo v Liberci sedm továren a 25 soukeníků s velkou výrobou. V této době má své počátky ekonomický rozkvět podniků rodiny Liebigů. Výrobou módních látek se stal Johann Liebig největším podnikatelem na Liberecku. Po roce 1945 byl majetek Liebigů zabaven státem. Nově vzniklý státní podnik na zpracování vlny nesl jméno Textilana. Celý komplex budov hlavního závodu byl v roce 2006 zbourán.

Liberec byl v polovině 19. století druhým největším městem v Čechách, při sčítání obyvatel v roce 1857 zde žilo 18 854 obyvatel. Počet obyvatel se tak oproti roku 1792, kdy zde žilo 6 945 lidí, téměř ztrojnásobil.

Dne 9. prosince 1850 obdržel Liberec tzv. zvláštní obecní zřízení neboli statut, který jej stavěl na úroveň okresu. Takové postavení měla kromě Liberce v Čechách pouze Praha. Ve městě se rozvíjela nejenom výroba, ale město rychle budovalo i infrastrukturu. Liberec byl propojen se světem sítí silnic a železnic a koncem století zde začala fungovat hromadná doprava.

Obrázek 2 Zastavění na území Liberce kolem roku 1900

Zdroj: TECHNIK, 1980

Technik (1980) uvádí, že v době před první světovou válkou již Liberec tvořil s nejbližšími sousedními obcemi jeden stavební celek. Rochlice navazovala na Horní Růžodol a ten přes Monstrační vrch na Liberec. Františkov, Janův Důl a část Horního Růžodolu v prostoru za nádražím se již dávno spojily s oddělenou částí Liberce Na Jeřábu, přestože po stránce správní zůstávaly rozděleny. Rovněž Růžodol I se po realizaci tramvajového spojení jevil spíše jako okrajová čtvrť Liberce než jako samostatná obec. Pavlovce, Ruprechtice a východní část Starého Harcova si stále ještě v důsledku konfigurace terénu zachovávaly jistou izolovanost, například hlavní cesty, spojující je

s Libercem, byly již téměř souvisle obestavěny a zastavění na částech jejich katastrů na původních libereckých hranicích se stalo přímou součástí zastavěného území Liberce.

Pouze malá část pozemků na katastru města zůstala dosud stavebně nevyužita. Došlo k zastavění i mnohých ploch z hlediska zakládání staveb méně vhodných, například tzv. Starého rybníka, nebo plochy v okolí dnešní Leninovy a Vítězné třídy, kde na místě koupaliště a botanické zahrady vyrostly výstavné budovy Severočeského muzea a Obchodní komory.

Stále více se projevoval zájem o stavebně výhodné plochy ležící v sousedních obcích a obnovovala se jednání o sloučení těchto obcí s Libercem (jejich dokončení zabránila první světová válka). V roce 1913 byla vypsaná urbanistická soutěž na úpravu Liberce. Na výsledcích práce soutěžících urbanistů se ukázalo, jak těžké bude nalézt správné vzájemné vztahy jednotlivých částí budoucího města a s jakými překážkami bude nutno bojovat, aby byly úplně nebo alespoň zčásti odstraněny závady způsobené hlavně v okolních obcích téměř bezplánovitou výstavbou z konce 19. století. Ukázalo se také, že řešení problémů města, položeného na tak složitém terénu a vznikajícího skládáním tak různorodých částí, může vyplynout pouze z dokonalé znalosti přírodních a umělých překážek a z pochopení historického vývoje celého města.

V roce 1900 měl samotný Liberec 34 099 obyvatel, v roce 1910 jich bylo dokonce 36 350. Připočteme-li nejbližší položené obce Rochlici, Horní Růžodol, Janův Důl, Františkov a Růžodol I, měl tento celek téměř 55 000 obyvatel, se Starými a Novými Pavlovicemi a Starým Harcovem dokonce již 66 000 obyvatel.

5 PROSTOROVÝ VÝVOJ LIBERCE

5.1 Charakteristika Liberce

Město Liberec se nachází na okraji lesů v severních Čechách, přibližně 91 km od hlavního města Prahy. Leží v liberecké kotlině mezi Ještědským hřbetem a Jizerskými horami. Dominantu města tvoří nejvyšší bod katastru města, vrchol Ještěd o nadmořské výšce 1 012 m n. m. Ještěd se stal symbolem Liberce, který je proto často označován jako „město pod Ještědem.“ Městem protéká řeka Lužická Nisa, společně s jejími přítoky, jimiž jsou například Černá Nisa a Harcovský potok, na kterém leží Harcovská přehrada.

Liberec je statutárním městem a zároveň centrem a sídlem Libereckého kraje. Město je rozčleněno na 33 městských čtvrtí. Je pátým největším českým městem. Společně se sousedním městem Jabloncem nad Nisou vytváří aglomeraci. Je zakládajícím městem Euroregionu Nisa, kterého je od roku 2004 hlavním městem.

Počet obyvatel Liberce je 140 426 obyvatel (stav k 31. 12. 2010). Počet uchazečů o práci je zde 9 799 osob a míra registrované nezaměstnanosti činí 11, 3 % (míra nezaměstnanosti je počítána na počet ekonomicky aktivních podle SLDB k 1. 3. 2001).

Liberec je městem s dobře fungující městskou hromadnou dopravou, která je uskutečňována městskými autobusovými a tramvajovými linkami, provozovanými Dopravním podnikem měst Liberec a Jablonec nad Nisou (do 21. 10. 2010 pod názvem Dopravní podnik města Liberec). Silniční síť tvoří zejména rychlostní silnice R35 (E442), na kterou v Turnově navazuje rychlostní silnice R10, vedoucí na Prahu. Další silnice směřují například do Jablonce nad Nisou (odtud do Harrachova a do Polska), Frýdlantu, německé Žitavy, Ústí nad Labem a Nového Boru.

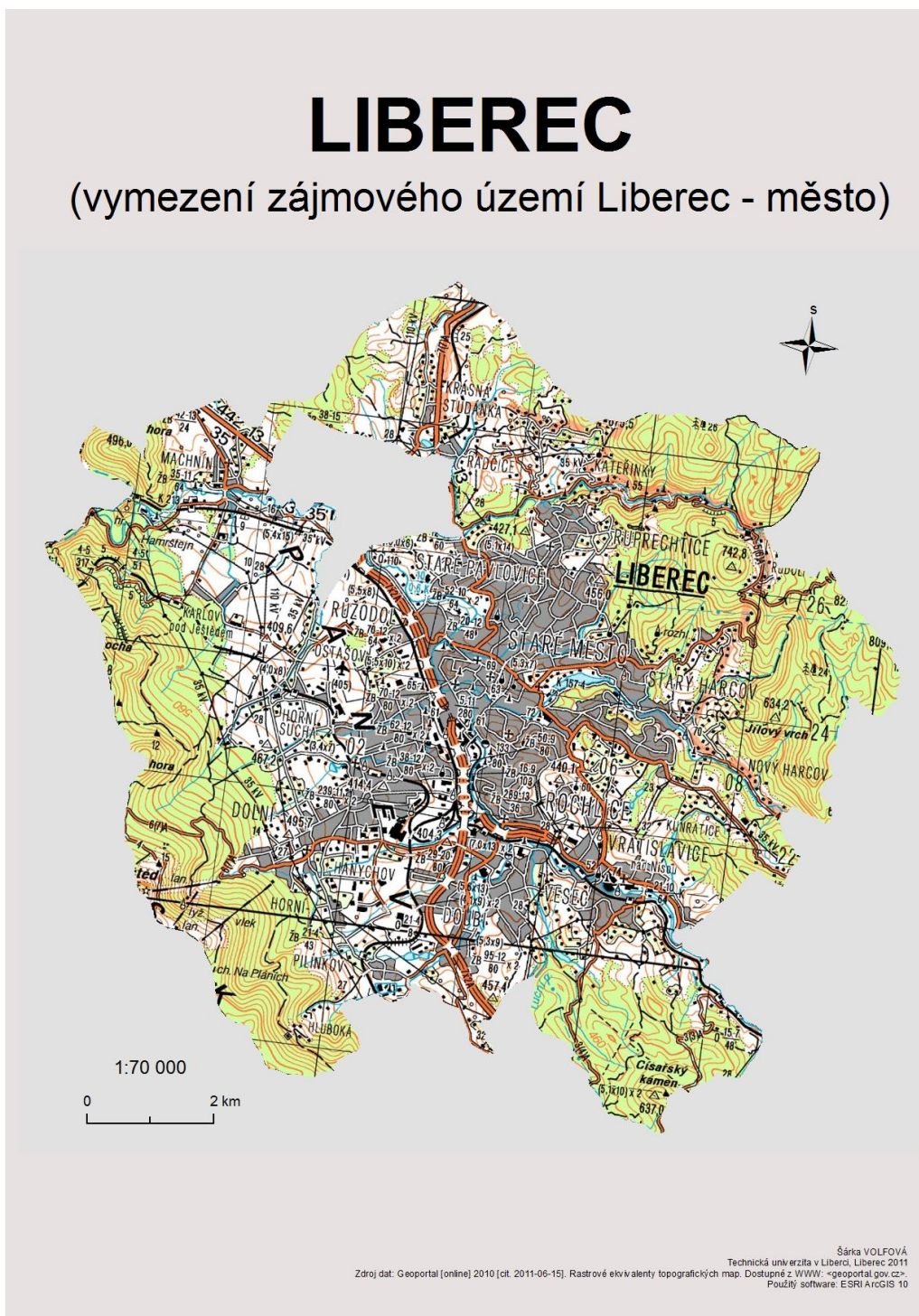
Podnebí města určuje jeho poloha v mírném podnebném pásu, ale je dále ovlivněno svou polohou v kotlině mezi dvojicí horských masivů.

Tradičním průmyslem ve městě byl vždy textilní průmysl, a to převážně soukenictví a plátenictví. V současné době je textilní průmysl ve městě na ústupu. Z průmyslových odvětví zde v současnosti převládá strojírenství.

Vysoká kulturní i hospodářská úroveň města se odrazila v osobitém stavebním vývoji. Architektonickou tvář centra Liberce dodnes určuje velká přestavba města na konci

19. století. Tehdy došlo k demolici původních – zčásti ještě dřevěných či brázděných staveb – a stavebně reprezentativních veřejných budov v neorenesančním slohu – radnice, pošty či spořitelny a muzea. Původní architekturu města dnes představují jen hrázděné Valdštejnské domky ze 17. století či liberecký zámek, jehož vzhled silně ovlivnila klasicistní přestavba.

Obrázek 3 Vymezení města Liberec

5.2 Prostorový vývoj Liberce od roku 1918 do r. 1945

Počátkem 20. století patřil Liberec k největším průmyslovým městům v Čechách. Velké množství továren poskytovalo zaměstnání tisícům obyvatel Liberce i sousedních obcí. (TECHNIK, 1980)

Po vzniku Československé republiky se Liberec stal centrem německy hovořících obyvatel celého pohraničí. (CHOCHOLOUŠKOVÁ, 2010)

První světová válka, jako každá válka, znamenala postupnou stagnaci rozvoje města. Liberec jí sice nebyl bezprostředně zasažen, přesto se však i zde projevilo postupné ochabování stavební činnosti nejen ve výstavbě bytů, ale i veřejných zařízení. Továrny zpočátku po válce nepracovaly, byla nouze o uhlí, potraviny i o byty.

Liberec měl stále svoji samosprávu jako statutární město, což přinášelo podstatné zjednodušení některých problémů jeho výstavby. Postupem času se začaly zakládat nové čtvrti jako např. Králův Háj, U Domoviny, došlo k rozšíření čtvrti Na Jeřábu a k přestavbě bloků ve středních částech města, které značně zlepšily bytové poměry v Liberci, takže v roce 1938 připadalo na jeden byt pouze 3, 5 obyvatele. I při tomto poměrně vysokém celoměstském standartu zůstávaly dále značné rozdíly v kvalitě bydlení. Chudina obývala zdravotně závadné malé byty ve starém městě nebo v okrajových oblastech, bohatí si stavěli přepychové vily v zahradních čtvrtích.

Ve třicátých letech zahrnovalo obytné pásmo města již většinu sousedních obcí, které (i když si stále ještě zachovávaly svoji samosprávu) tvořily s Libercem jeden městský celek. Mnohé průmyslové závody, založené původně většinou správně na okraji obytného zastavění, se postupně dostávaly do obytného pásma. Naštěstí liberecký průmysl byl takového druhu, že příliš neohrožoval ani své nejbližší okolí. Dovoloval naopak, aby zaměstnanci mohli bydlet v blízkosti továren, což mělo také své výhody.

K železničnímu tělesu, původně se nacházejícímu v poměrně izolované poloze, se postupně přibližovalo městské zastavění stále více. Železniční doprava k sobě, jako silný magnet, neustále přitahovala další stavby. Stavělo se po obou stranách nádraží, i když propojení obou částí města, oddělených vysokým náspem, bylo obtížné a naděje na brzké proražení tunelu pod nádražím padla. Zastavění ploch v bezprostřední blízkosti nádraží nezabrzdilo ani poměrně značné znečištění vzduchu kouřem z lokomotiv.

Novou vlnou hospodářské konjunktury po roce 1924 nastal další rozvoj města. Staré městské jádro, pokud nebylo již přestavěno, dávno nevyhovovalo tempu života a volalo po radikální úpravě. Téměř staleté domy bez větší umělecké hodnoty, avšak pečlivě udržované, vytvářely sice tradiční a malebné městské prostory, stávaly se však na mnoha místech překážkou silně se rozvíjející dopravě. Chudinské čtvrti v údolí Nisy, Na Bídě a při Frýdlantské ulici se stávaly čím dál víc ostudou města.

Zvýšená doprava motorovými vozidly všeho druhu postupně opouštěla historický střed na vyvýšeném, obtížně přístupném pahorku a přesunovala své těžiště do údolí Nisy. Na místě rušné křižovatky ulic si vynutila vznik Soukenného náměstí, budoucího nového středu města. Vysokou rychlostí vyrůstaly na obchodně výhodných místech vysoké osmi až devítipodlažní paláce pojišťoven a obchodních domů bez pevné představy o uspořádání celého prostoru. Dokumentovaly tak sílu kapitálu a nebezpečí bezplánovitého a neukázněného vzrůstu města. Staly se současně neklamným znamením, že dosavadní zástavba nevyhovovala tehdejším potřebám společnosti a že si novější způsob života vynucuje jeho nahrazení zastavěním novým, vhodnějším.

Tlak kapitálu a jeho touha po důstojné moderní vizitce jeho význačné hospodářské pozice se nezastavily ani před zbouráním objektů památkově chráněných. V prostoru Soukenného náměstí vyrostl v roce 1928 rozložitý palác pojišťovny Dunaj, na místě památkově chráněného empírového domu a dalších objektů. Vytvořil východní průčelí vznikajícího náměstí. Na protější straně byl postaven pojišťovnou Assicurazioni generali z Terstu desetipatrový obytný dům s kavárnou. Novostavba byla umístěna přímo v ose nástupní třídy od nádraží do města. Na nároží ulice Pražská a Revoluční postavila firma Baťa v roce 1931 svůj typický obchodní dům ze skla a betonu, jako první výrazný projev českého kapitálu v Liberci. Protože se jí nepodařilo vykoupit sousední domy v Pražské ulici, byla nucena postavit nákladnější výškovou budovu. Uvedené tři objekty pevně určily nový obchodní střed města. Jejich okolí, hlavně Soukenné náměstí, bylo postupně uvolňováno od nevyhovující zástavby a upravováno tak, aby odpovídalo zvýšeným požadavkům dopravy. Úzká Revoluční ulice již mnohdy nestačila pojmout zvýšený provoz a začala se rýsovat potřeba propojení křižovatky u Anenského dvora se Soukenným náměstím novou ulicí. Postupně zde vznikla Fügnerova třída, dobudovaná v souvislosti s úpravou nádraží městských autobusů po roce 1945.

Výstavbě bytů byla v období mezi světovými válkami věnována mimořádná pozornost. Na základě zákonů podporujících stavební ruch byla zakládána četná stavební družstva, zaměřující se především na výstavbu několikapodlažních nájemných domů, stavěných již převážně formou soustředěné výstavby, a to s dobrou urbanistickou přípravou. Od roku 1921 do roku 1945 bylo postaveno ve Velkém Liberci 2 229 obytných domů se 6 838 byty, tedy téměř 30 % tehdejšího bytového fondu.

Vilová zástavba postupně doplňovala okrajové zahradní čtvrti, hlavně na severovýchodním okraji města a na svažitých terénech blíže středu města. Hlavním těžištěm individuální bytové výstavby v období mezi světovými válkami se staly plochy na rozhraní mezi Libercem a Ruprechticemi, až po Sedmidomky, kde vyrostla nová čtvrť družstevních rodinných a nájemných domů.

Dosud zbývající volné plochy ve středu města byly rovněž rychle zastavovány. Tak vznikly v roce 1930 bloky dělnických domů s malými byty Na Bídě, činžovní domy v Březové ulici, na Tržním náměstí, v Luční ulici a jinde. Přes velkou svažitost terénu se prováděla poměrně rozsáhlá výstavba několikapodlažních nájemných domů i v okolí dnešní Husovy třídy.

Pro rozvíjející se bytovou výstavbu bylo nutné hledat další staveniště, která by dovolovala další hromadnou výstavbu. Například byla rozšířena obytná čtvrť na Králově Háji, bylo založeno sídliště při dnešní Horské ulici, celkem nahodile byly umístěny nájemné domy v Horním Růžodole apod.

Zastavěním celého údolí mezi Jizerským a Ještědským pohořím se podstatně změnilo měřítko pro plánování města jako kompozičního celku. Historický střed, který dosud ovládal Liberec po všech stránkách, nestačil již na tuto úlohu pro celou rozlehlou aglomeraci, a to ani po stránce urbanistické, ani společenské, tím méně pak obchodní, dopravní a správní. Pouze díky členitému terénu se rozdělila bezplánovitě zastavěná plocha v údolí na jakési stavební celky, jejichž jádro tvořily většinou původně samostatné obce. Jejich středy, zdůrazňují podružnější dominanty, zpestřující panorama Liberce.

Mohutná bytová výstavba, projevující se v předválečných letech, během druhé světové války téměř ustala. V posledních válečných letech se neprováděla ani nejnужnější

údržba budov, takže přestárlé objekty, hlavně v okolí středu města, rychle chátraly. (TECHNIK, 1980)

V letech 1949 – 1960 se stal Liberec sídlem Libereckého kraje. Při správní reformě v roce 1960 byla převážná část jeho území připojena k Severočeskému kraji se sídlem v Ústí nad Labem. (CHOCHOLOUŠKOVÁ, 2010)

5.3 Prostorový vývoj Liberce po roce 1945

Po skončení války došlo k obnově Československé republiky jako lidově demokratického státu a k odsunu Němců. Do osvobozeného pohraničí se vraceli ze všech krajů obyvatelé české národnosti, kteří odtud byli vypuzeni v roce 1938. S nimi přicházeli noví osídlenci, hledající zde svůj domov. Většinu objektů a s nimi i pozemků převzalo do svého vlastnictví město.

Převratná společenská změna a na ni navazující změny politicko-hospodářské, charakterizované zvláště přechodem k plánovanému hospodářství, dávaly nové směrnice pro výstavbu města. Hned po roce 1945 bylo zřejmé, že nebude možné řídit výstavbu Liberce podle územního plánu, na němž i za války pracovala městská plánovací kancelář, a to hlavně pro jeho nevyhovující ideologickou náplň. Zpočátku se projevovala snaha tento plán adaptovat, nakonec však bylo správně rozhodnuto, aby práce na něm byla přerušena a aby dalším studiím byly dány potřebné politicko-hospodářské směrnice podle novodobých názorů na plánování měst.

V letech 1946 – 1948 došlo ke zpracování základních podkladů pro nový územní plán města. Poprvé se začalo uvažovat o komplexním řešení všech městských problémů na území celého Velkého Liberce.

Teprve v letech 1954 – 1959 byl ve Stavoprojektu v Liberci zpracován pod vedením Ing. Arch. S. Technika první směrný územní plán města. Jeho součástí je i dopravní studie, jedna z prvních zpracovaných v našem státě. Současně byly řešeny i širší vztahy osídlení v liberecké kotlině prvním rajonovým plánem tzv. Ponisí, především pak s ohledem na možnosti bližších vzájemných vztahů dvojmostí Liberec a Jablonec nad Nisou.

Změny v nazírání na architektonickou a urbanistickou tvorbu, doprovázené změnou technicko-ekonomických údajů vyvolaly přepracování směrnic pro další výstavbu města. Promítly se do druhého územního plánu, zpracovaného ve Stavoprojektu v letech 1962 – 1963 Ing. Arch. M. Ullmanem.

Konečným výsledkem mnohaleté práce byl třetí směrný územní plán města Liberce, zpracovaný Městským urbanistickým střediskem opět pod vedením Ing. Arch. M. Ullmana. Byl schválen radou Severočeského KNV v roce 1971 a stanovil zásady pro další vývoj Liberce až do roku 2000.

Liberec přestal být podle zákona o krajském zřízení roku 1949 statutárním městem a stal se správním Libereckého kraje. Při novém uspořádání krajů v roce 1960 vznikl Severočeský kraj se sídlem v Ústí nad Labem. V Liberci zůstal pouze okresní národní výbor.

Katastrální území se slučováním s okolními obcemi značně rozšiřovalo a měnila se i hustota osídlení na 1 hektar. Zatímco v roce 1900 byla zastavěná plocha města 348 ha a počet obyvatel 34 200, hustota pak 98 obyv./ha, měl Liberec v roce 1950 53 129 obyvatel, zastavěnou plochu 1403 ha, ale hustotu pouze 38 obyv./ha, v roce 1970 stoupl sice počet obyvatel na 72 790, zastavěná plocha se rovněž zvětšila na 1860 ha, hustota osídlení však zůstala téměř beze změny – 39 obyv./ha. Počet domů byl v roce 1954 6 916, v r. 1970 stálo na území dnešního Liberce 7 562 domů. Při sčítání provedeném 1. 12. 1970 se zjistilo 25 463 trvale obydlených bytů.

Vytvořením Velkého Liberce se zvětšilo i jeho zájmové území. Jeho hranici představují okraje údolí Nisy, tvořené na západní straně hřebenem Ještědského pohoří, jež na severozápadě mezi Machnínem a Chrastavou přechází nižším sedlem do druhého základního masivu, do pásma Jizerských hor, ohraničujících kotlinu na straně severovýchodní. Ještědské pohoří s typickou dominantou Ještědu ukončuje na jihovýchodě hora Javorník. Mezi ním a Jizerskými horami uzavírají libereckou kotlinu Císařský kámen a Prosečský hřeben, navzájem oddělené údolím Nisy.

Bytová otázka zůstávala i po druhé světové válce jedním z nejzávažnějších problémů výstavby města. Až do roku 1950 se v Liberci nové byty téměř nestavěly, později pouze v tak omezeném počtu, že výstavba nestačila pokrýt ani potřebu bytů

vyplývající z přírůstku nových domácností a mimořádně vysokého přirozeného úbytku bytů, způsobeného rychlým stárnutím opuštěných objektů a demolicí závadných domů. Výstavba rodinných domků až do šedesátých let stagnovala.

Součástí soustředěné bytové výstavby, tzv. sídlišť, je i základní občanské vybavení, především školy, mateřské školy, jesle, prodejny a zdravotní střediska.

Bytová výstavba v Liberci po druhé světové válce byla v prvních letech financována převážně ze státní pokladny. Podle celostátně platných podkladů se stavěly nejprve nájemné domy tří až pětipodlažní, později po roce 1960 také domy vyšší, věžové. Zpočátku se stavělo na volných plochách v okrajových čtvrtích a v prolukách, s minimálními náklady na inženýrské sítě.

V letech 1950 až 1957 vyrostly nové obytné domy v ulicích Jeronýmově, Krkonošské, Na Bojišti, Ještědské, Volgogradské, Zahradní, Uhlířské, Maršíkově, na Kyjevském náměstí a jinde.

Pro soustředěnou bytovou výstavbu, jejíž možnost se projevila po roce 1956, určoval směrný územní plán části města na Králově Háji, Na Bídě, ve Františkově a v Ruprechticích. Měly dostatek volných ploch, nevyhovující zastavění a byla u nich možnost včasného zřízení potřebných inženýrských sítí. V roce 1959 se zahájila výstavba prvního sídliště v Liberci na jižních svazích Králova Haje.

Po roce 1960 začala velkoryse pojatá přestavba dalšího významného prostoru v blízkosti samotného centra Liberce, mezi ulicemi Na Rybníčku, 1. Máje, nádražím a Františkovskou ulicí, označovaná jako sídliště „Pod nádražím.“

Zajímavá bytová výstavba byla v letech 1970 – 1973 realizována na západním okraji města pod Libereckou výšinou, na katastru Starého Harcova.

Volné proluky na katastru Ruprechtic a Nových Pavlovic lákaly stavebníky brzy po skončení války. Jednalo se však převážně o výstavbu rodinných domů různé architektonické hodnoty, využívající výhody inženýrských sítí. Soustředná bytová výstavba v tomto prostoru pokračovala v záměru stavebního propojení obou čtvrtí. Nové sídliště s 2 057 bytovými jednotkami pro více než 8 000 obyvatel se skládá z objektů o

čtyřech, šesti a jedenácti obytných podlažích. Ukončují městské zastavění na severovýchodním okraji Liberce.

V roce 1976 postihla důkladná přestavba i území Starých Pavlovic. Podél stávajících i nově vybudovaných komunikací, začaly vyrůstat čtyř, osmi a dvanáctitážové obytné domy.

Obytný obvod Růžodolu I odděluje od ostatního města řeka Nisa. Starší bytovou výstavbu reprezentují většinou izolované objekty rodinných domů, které si hlavně v části mezi tratí a Nisou zachovávaly dobrý stavební stav. V období let 1950 – 1960 byly postaveny typové obytné domy v ulicích Zahradní, Uhlířské, Cyrila a Metoděje. V roce 1974 se podařilo svépomocnou družstevní výstavbou čtyřpodlažními objekty v Norské a Zahradní ulici vhodně doplnit zástavbu východní části Růžodolu I.

Ještědská třída představuje tradiční tepnu obytného prostoru Dolního i Horního Hanychova. Výstavba závodů Plastimat a LIAZ v Dolním Hanychově vyvolala potřebu výstavby bytů v této poměrně odlehle části města a je přirozené, že pro jejich umístění byly v první řadě vybrány pozemky právě v blízkosti Ještědské třídy.

Rochlice, napojená dobře na střed města hromadnými dopravními prostředky, získala novou bytovou výstavbu již v letech 1950 – 1957.

Z obcí přidružených k městu Liberci má po osvobození nejvýraznější bytovou výstavbu Pilínkov, především zásluhou perspektivního závodu Preciosa. Již v roce 1947 se zde připravovala podniková výstavba obytných domů podél silnice vedoucí z Minkovic do Hanychova. K její realizaci v počtu 200 bytových jednotek došlo po roce 1965.

Poválečná bytová výstavba v sousedním Doubí a ve Vesci se kromě několika čtyřpodlažních domů pro Liberecké vzduchotechnické závody omezila na výstavbu a rekonstrukci rodinných domků.

Největší možnosti pro soustřednou bytovou výstavbu v Liberci poskytují plochy na západním okraji města, směrem k Vratislavicím. Podle směrného územního plánu zde mělo dojít k vyplnění celého prostoru sídliště, vzájemně oddělenými údolími, zelení a komunikacemi. Po jejich dokončení mělo dojít ke spojení Liberce a Vratislavic a k vytvoření jednoho urbanistického celku. (TECHNIK, 1980) Snaha po budoucím

stavebním propojení Liberce s Vratislavicemi se projevila v osmdesátých letech nejen výstavbou rodinných řadových domků pro zaměstnance Textilany na Nové Rudě mezi ulicemi Tanvaldskou a U Sila, ale i vybudováním dalšího velkého sídliště, nazvaného podle hlavní příjezdové komunikace Kunratická. Proti rázu krajiny (složitý terén) zde vznikl sídelní celek složený z neúměrně velkých osmipodlažních paneláků, doplněných šesti dvanáctipodlažními věžáky. (KARPAS, 1996)

Rodinné domy tvoří součást osobního vlastnictví občanů, zaručeného ústavou socialistické republiky. Jejich výstavba se v Liberci pohybovala dlouho pod celostátním průměrem. Uplatňuje se výrazněji teprve po roce 1960, a to buď jako výstavba družstevní, která dávala přednost řadovým rodinným domům, ponejvíce dvoupodlažním, případně skupinové výstavbě, nebo jako výstavba prováděná jednotlivci, individuální, využívající většinou ojedinelé proluky. Rozmístění domů na území města se provádělo ve shodě se směrným územním plánem, vymezujícím vhodné plochy pro takovouto nízkou zástavbu, aby se v budoucnosti nestala překážkou hromadné výstavbě, z hlediska ekonomického výhodnější. V jednotlivých sídlištích doplňuje často nízká zástavba zástavbu vyšší také z důvodů architektonických. Záměrně se tak vytváří hmotový kontrast, zvyšující zajímavost seskupení budov.

Jednotlivá staveniště pro rodinné domky se zpočátku snadno nalezla, kromě středu města, téměř na celém území Liberce. Hromadná výstavba rodinných domků, prováděná družstevně, se soustředila především do obytných prostorů Staré a Nové Pavlovice a Dolní Hanychov. Individuální výstavba většího počtu domků se realizovala hlavně na Starém Harcově, při ulicích Dubový Vrch a Na Bohdalci. (TECHNIK, 1980)

V šedesátých letech vedla nedostačující výstavba k ustavování svépomocných družstev. Družstevní formy získaly brzy rozhodující podíl na bytové výstavbě. Státní výstavbou se řešily zejména náhrady demolice, ubytování nepostradatelných pracovníků a naléhavé sociální případy.

Koncem sedmdesátých let byla zahájena výstavba sídliště Broumovská, podle neoficiálního názvu, který se nevžil, Československo-sovětského přátelství. V sídlišti vzniklo 1560 bytů s dobrým vybavením.

V osmdesátých letech se stavebnictví nacházelo v katastrofálním stavu. Pokles bytové výstavby v letech 1981 – 1983 se ještě podařilo překonat, ale od roku 1986 nastal nový úbytek a 477 nových bytů v roce 1988 znamenalo návrat ke stavu před dvaceti lety. Přestože byl plán bytové výstavby v okrese oproti roku 1987 snížen víc než o polovinu, podařilo se ho splnit jenom na 90 %. Svépomocná družstevní výstavba koncem osmdesátých let téměř zanikla. Příčiny byly spatřovány v nedostatku kapacit, z nichž některé musely být přesunuty na vládou sledované stavby, např. pražské sídliště Řepy. Nebyl ani dostatek materiálu a jeho ceny rychle stoupaly. Upravený a snížený plán výstavby rodinných domů byl v okrese splněn na 71, 5 % (1988). (KARPAŠ, 1996)

The map shows the area around Nitra, with various districts and landmarks. The districts are labeled with Roman numerals: Stará Pevnosť XII, Nová XIII, Rupechtice XIV, Starý Marcov XV, Nový Marcov XVI, Rochlice VI, Morní Suchá XXII, Otátoč XX, Karlínky XVIII, Dolní VII, Morní Manychov XIX, Píliabov XXIV, Měubohá, Kasopinky XVII, Rudolfov XXI, and Stará Pevnosť XII. The map also shows the Nitra river, the Nitra canal, and the Nitra railway line. A scale bar and a north arrow are included.

43

5.4 Prostorový vývoj Liberce po roce 1989

Politické a společenské změny, kterými prošla Česká republika počátkem devadesátých let modifikovaly i potřeby dalšího vývoje města.

V Liberci byla dokončena komplexní bytová výstavba sídliště Bída II v letech 1990 – 1994, jako poslední typové panelové sídliště.

V další bytové výstavbě se začínal opět uplatňovat styl zástavby typické pro Liberec, tj. „viladomy“ s vyšší kvalitou bydlení v ul. Sadová (1994 – 1996), v ul. Husova (1994) a na Nové Rudě (zahájeno 1995).

Výstavba rodinných domků pokračovala v okrajových částech Starého Harcova, Hanychova, Ruprechtic a Vratislavic nad Nisou.

Velké změny prodělávalo i centrum města. S probíhajícími restitucemi a prodeji domů do soukromého vlastnictví docházelo k postupné rekonstrukci stávajících budov a k zástavbě proluk. Byla postavena řada bankovních domů (IPB, KB, OB, HYPO-BANK), polyfunkční dům v Moskevské ulici a pokračovala dostavba východního bloku náměstí Dr. E. Beneše polyfunkčním domem „Gallas.“

Značné prostředky byly investovány do rekonstrukce tramvajové trati včetně inženýrských sítí a parteru města v rozsahu ulic Masarykova – Lidové sady, 5. Května – Ludmilina – Rumunská, 1. Máje – Žitavská – Viadukt.

Řešení dopravní otázky v dolním centru vedlo k přeložení tramvajových tratí z ulic Revoluční do ulice Fügnerova a k postavení nového terminálu MHD (1994 – 1996). Současně probíhala rekonstrukce Soukenného náměstí, prostoru na Rybníčku a vozovny tramvají. Uvolněné bloky zástavby dolního centra byly postupně dostavovány. (DRDOVÁ, 2008)

Strategie rozvoje Statutárního města Liberec 2007 – 2020 uvádí, že v devadesátých letech došlo v Liberci k výraznému propadu bytové výstavby. Vysoká intenzita v letech 1991 – 1993 byla způsobena dokončováním výstavby, započaté koncem osmdesátých let. V polovině 90. let bylo dokončováno méně než 100 bytů ročně, z toho asi polovina v rodinných domech. Výstavba bytů v bytových domech je náchylnější k větším oscilacím, které vyplývají z většího množství bytů v jednotlivých kolaudovaných domech. V letech

1997 – 2005 již bylo dle zjištění ČSÚ dosaženo vyšší intenzity bytové výstavby, než je průměr za ČR. Toho společně s Libercem dosáhla v rámci celé země pouze čtyři města nad 50 000 obyvatel z celkových 22 (Praha, Brno, Olomouc a Jihlava).

Současné prostorové struktury Liberce se budu věnovat zvlášť v kapitole 7.

6 SUBURBANIZAČNÍ VLNA PO ROCE 1989

Podle Ouředníčka (2008) proces suburbanizace znamená přesun obyvatel, jejich aktivit a některých funkcí z jádrového města do zázemí. Jedná se o typický proces rozšiřování území města, který můžeme zaznamenat jak u většiny měst vyspělých zemí, tak v historickém vývoji našich měst.

Suburbanizací vznikají oblasti nové výstavby označované jako satelitní městečka, nákupní nebo průmyslové zóny. Tyto lokality můžeme zjednodušeně rozčlenit podle převládající funkce na dva druhy: rezidenční (obytné) a komerční (pracovní a obslužné).

V případě rezidenční suburbanizace sledujeme především výstavbu nového bydlení v zázemí města a postupný odliv lidí z jádrového města do nových rodinných (v poslední době i bytových) domů v okolních obcích. V zázemí českých měst můžeme v současnosti objevit jak levné domy na velmi malých pozemcích umístěné na volných plochách uvnitř obce, tak izolované „přepychové zámky“ daleko od vesnické zástavby.

Také komerční suburbanizace má zřetelné projevy, zejména ve výhodně lokalizovaných místech podél hlavních dopravních tahů. Některé funkce se pomalu přelévají z centrálních částí měst do perifernějších lokalit nebo zcela mimo území města. Většina nových areálů komerční výstavby je budována na místě původních polí tzv. „na zelené louce“ (greenfield). Typickými funkcemi, které se od počátku 90. let 20. století stěhují z měst do jejich zázemí, jsou logistické areály, hypermarkety a další obchody, částečně i výroba a zábava.

6.1 Suburbanizace na Liberecku

Podle Vybírala (2010) se rezidenční suburbanizace projevuje např. v oblasti Jeřmanic. Výstavba v Jeřmanicích probíhala individuálně bez zásahu developerů. Tato forma je typická pro výstavbu solitérních rodinných domů. Nejžádanější lokalitou je severní část oblasti podél ulice Sněhová. V období let 2000 – 2010 zde proběhla výstavba zhruba 25 rodinných domů. Jeřmanice představují vzhledem k poloze středu města Liberec nejvzdálenější obec liberecké aglomerace. Ve východní části obce za rychlostní komunikací R35 v současnosti probíhá intenzivní výstavba infrastruktury pro plánovanou

výstavbu nové čtvrti s rodinnými domy. Jedná se o zcela izolovanou lokalitu na loukách a pastvinách.

Dlouhý Most je další oblíbenou lokalitou výstavby rodinných domů. Stavební rozvoj zde probíhá v návaznosti na lokality v Jeřmanicích, na Javorníku a následně v centrální části obce. Výstavba vychází z individuálních projektů stavebníků, opět bez účasti developera stejně jako v Jeřmanicích. Nové domy jsou „rozesety“ po bývalých pastvinách bez jasného urbanistického plánu.

Další lokalitou jsou Šimonovice, které patří z hlediska intenzity nové bytové výstavby k předním obcím v Libereckém kraji. Nejintenzivnější výstavba probíhá na katastrálním území Minkovic, které spravuje obecní úřad v Šimonovicích. Za posledních deset let zde vyrostlo téměř sto nových rodinných domů a dva domy bytové. Prostor pro výstavbu nových rodinných domů v obci stále je a v současnosti probíhá další vlna zasíťování volných parcel. Investiční záměr z roku 2009 hlavní developer nazývá „Nové Minkovice“ a počítá s 47 novými domy.

Další lokalitou je Proseč nad Nisou, která přímo navazuje na liberecký městský obvod Vratislavice nad Nisou. Novou výstavbu zde realizují developeri z Liberce i z Jablonce nad Nisou. Proseč nad Nisou svým územím zasahuje do rozsáhlého ochranného pásma vodního zdroje Vratislavické kyselky. Tento fakt má zásadní vliv na novou suburbanizační výstavbu. Současná situace výstavby nových rodinných domů na území ochranného pásma vodního zdroje Vratislavické kyselky spíše stagnuje. Během posledních dvaceti let zde však došlo ke zbudování desítek domů a to na několika místech. Mimo území ochranného pásma vodního zdroje Vratislavické kyselky se nadále staví a podle nových projektů i stavět bude.

Stráž nad Nisou je hlavním suburbium na severu liberecké aglomerace. Stráž nad Nisou vděčí za současný rozmach výstavby rodinných domů především vhodné poloze. Nejintenzivněji se buduje v západní části území, kde vyrůstá klasické suburbium s kapacitou zhruba sto objektů, přičemž roku 2010 zde stálo nebo bylo rozestavěno na šedesát rodinných domů. Ostatní lokality suburbanizace jsou jednotlivě rozmístěny po území obce.

6.2 Suburbanizační vlna v Liberci

6.2.1 Lokality rezidenční suburbanizace v Liberci

Katastrální území, ve kterých probíhá nejintenzivnější výstavba rezidenčního suburbánního charakteru v Liberci jsou tyto:

- Vratislavice nad Nisou
- Vesec u Liberce
- Horní Hanychov
- Dolní Hanychov
- Rochlice u Liberce
- Starý Harcov
- Ruprechtice
- Staré Pavlovice
- Krásná Studánka

Rezidenční suburbanizace zahrnuje rodinné i bytové domy. Nová suburbia se nacházejí rovnoměrně na okrajích Liberce. Snahou stavebníků je získat parcelu co nejbliže lesům, které vytvářejí přirozenou hranici města. Mnohde však bylo výstavbou dosaženo hranic chráněných území. Nové domy ve Starém Harcově již dokonce stojí v CHKO Jizerské hory. Suburbium v Horním Hanychově se naopak nebezpečně blíží Přírodnímu parku Ještěd.

Poměrně specifický případ suburbánní výstavby představuje rozrůstající se suburbium mezi Rochlicí u Liberce a Vratislavicemi nad Nisou. Jedná se o lokalitu, kde v současnosti mizí poslední louky, které po staletí tvořily přirozenou hranici mezi oběma čtvrtěmi, dříve tedy městem a městysem. Území vlivem své izolace neoplývalo hodnotným přírodním bohatstvím, přesto sloužilo jako klidová zóna. Během posledních patnácti let prošla lokalita o rozloze 40 hektarů zásadní proměnou. Postaveno zde bylo na čtyřicet bytových a šedesát rodinných domů. Jediné přírodní hodnoty představují dvě ramena bezejmenného přítoku Lužické Nisy.

6.2.2 Lokality komerční suburbanizace v Liberci

Úpadek tradičních odvětví průmyslu v Liberci přinesl potřebu nových investic do výrobní a logistické infrastruktury města. Příchod zahraničních investorů byl podmíněn existencí vhodných ploch pro výstavbu rozlehlých hal a kvalitním napojením na komunikaci R35. Členitý Liberec měl pouze dvě možnosti. Jako první začala počátkem nového tisíciletí díky společné práci města Liberec a místního developera Investorskoinženýrské a.s. fungovat Průmyslová zóna Liberec Jih na katastrálním území Doubí u Liberce a několik let poté Průmyslová zóna Sever na katastrálním území Růžodol I a Stráž nad Nisou.

Průmyslová zóna Jih a další přilehlé areály je území o rozloze 175 hektarů, kde dnes stojí množství průmyslových a obchodních areálů. Nachází se v povodí Slunného a Plátenického potoka. Dotčené pozemky se mírně skláněly od západu k východu a místu se tradičně říkalo Amerika. Největším investorem je společnost Denso Manufacturing Czech s.r.o., jejíž továrna se rozprostírá na 25 hektarech. Další investoři přicházejí převážně z Německa. Výstavbě dominant předchází fatální zásah do přírodního prostředí. Výstavba jednotlivých areálů zde probíhala od roku 2001 a ještě dnes zóna nabízí několik volných pozemků.

Obchodní a průmyslová zóna Liberec Sever je druhou velkou komerční zónou, která se rozprostírá na severu Liberce a ve Stráži nad Nisou. Zájmové území o rozloze 67 hektarů bylo tradičně nazýváno „Zlatý kopec.“ V současnosti je zastavěno čtrnácti areály. Poměr ploch pro průmyslové a obchodní účely činí 2:1. Největší objekt představuje obchodní komplex „Géčko“, rozprostírající se na ploše 39 500 m,² přičemž zpevněné plochy (parkoviště a komunikace) zde zabírají 72 000 m.² Dále zde byla postavena obchodní centra Bauhaus, Kika, Retail Park. Mezi průmyslové objekty patří VGP Park, Liberec, Knorr-Bremse a Elmareo.

6.2.3 Lokality sportovně-rekreační suburbanizace v Liberci

Posledním z jevů spadajícím pod definici suburbanizace je aktuální trend budování rozsáhlých sportovišť. Řadí se sem především územně náročné projekty, kterými jsou golfová hřiště nebo (pro Liberec specifický) sportovně-rekreační areál ve Vesci. Jedná se o druh suburbanizace v odborných publikacích opomíjený. V prostoru liberecké aglomerace existují tři konkrétní areály, spadající do kategorie této suburbanizace, jimiž jsou

sportovně-rekreační areál ve Vesci, Golfová hřiště Golf club Liberec a Ypsilon Golf Resort. (VYBÍRAL, 2010)

6.2.4 Shrnutí

Suburbanizace v Liberci a v jeho bezprostředním okolí probíhá v přiměřeně rychlém tempu. V některých lokalitách města je suburbanizace patrná více, jinde méně. Nově vzniklá suburbia stále více podmiňují dopravní infrastrukturu lokality a blízkého okolí. Suburbia vzniklá a vznikající nejsou markantně vzdálená od centra, ale lokalizovaná do oblastí s přiměřenou dojížděkovou vzdáleností do centra města. Na území Liberce probíhá výstavba lokalit rezidenční, komerční i sportovně-rekreační suburbanizace. Neustále jsou připravovány plochy pro novou výstavbu suburbánních objektů (např. Jeřmanice).

7 SOUČASNÁ PROSTOROVÁ STRUKTURA MĚSTA

7.1 Liberecké městské čtvrti

Území města Liberec je rozčleněno na 33 městských čtvrtí, z nichž 32 spravují přímo orgány města a jednu městskou čtvrť spravují orgány Městského obvodu Liberec – Vratislavice nad Nisou, který je vyčleněn jako samostatný městský obvod.

Tabulka 3 Městské čtvrti v Liberci

Číslo	Název městské čtvrti	Katastrální území	Umístění ve městě
I	Staré Město	Liberec	Centrum
II	Nové Město	Liberec	centrum
III	Jeřáb	Liberec	centrum
IV	Perštýn	Liberec	centrum
V	Kristiánov	Liberec	centrum
VI	Rochlice	Rochlice u Liberce	jihozápad
VII	Horní Růžodol	Horní Růžodol	jihozápad
VIII	Dolní Hanychov	Dolní Hanychov	jihozápad
IX	Janův Důl	Janův Důl u Liberce	západ
X	Františkov	Františkov u Liberce	severozápad
XI	Růžodol I	Růžodol I	severozápad
XII	Staré Pavlovice	Staré Pavlovice	sever
XIII	Nové Pavlovice	Nové Pavlovice	sever
XIV	Ruprechtice	Ruprechtice	severovýchod
XV	Starý Harcov	Starý Harcov	východ
XVI	Nový Harcov	Starý Harcov	východ
XVII	Kateřinky	Kateřinky u Liberce	severovýchod
XVIII	Karlínky	Karlínky	západ
XIX	Horní Hanychov	Horní Hanychov	jihozápad
XX	Ostašov	Ostašov	západ
XXI	Rudolfov	Rudolfov	severovýchod
XXII	Horní Suchá	Horní Suchá u Liberce	západ
XXIII	Doubí	Doubí u Liberce	jih
XXIV	Pilínkov	Pilínkov	jih
XXV	Vesec	Vesec u Liberce	jih
XXVIII	Hluboká	Hluboká u Liberce	jih
XXIX	Kunratice	Kunratice u Liberce	východ
XXX	Vratislavice nad Nisou	Vratislavice nad Nisou	jihovýchod
XXXI	Krásná Studánka	Krásná Studánka	sever
XXXII	Radčice	Radčice u Krásné Studánky	sever
XXXIII	Machnín	Machnín	severozápad
XXXIV	Bedřichovka	Machnín	severozápad
XXXV	Karlov pod Ještědem	Machnín	severozápad

Zdroj: www.liberec.cz

7.2 Rozdělení města na městské sektory

Na základě terénního průzkumu v Liberci a poznatků, které jsem načerpala při studiu map města a odborných textů ÚP Liberce z roku 2002 (např. Obecně závazná vyhláška Statutárního města Liberec č. 2/2002) jsem dospěla k následujícím poznatkům:

Město Liberec je rozčleněno na několik městských sektorů, z nichž každý disponuje specifickou charakteristikou, ze které vycházejí podmínky jejich využití a uspořádání. Sektory jsou z hlediska statistického uspořádání a sledování dalších statisticky významných skutečností a jejich projevů a vztahů členěny na urbanistické obvody.

Tabulka 4 Vymezení městských sektorů

Sektor	Katastrální území	Urbanistické obvody
Sektor centrum	Část k. ú. Liberec a část k. ú. Horní Růžodol	1 až 6, 31, 32 až 91
Severovýchod	Část k. ú. Liberec, Ruprechtice, Starý Harcov a celé k. ú. Kateřinky u Liberce a Rudolfovo	7 až 11, 34 až 36, 41 a 42, 81, 82 a 92
Východ	Část k. ú. Liberec, Starý Harcov a celé k. ú. Kunratice u Liberce	33, 37 až 40, 55 a 93
Rochlice a Nová Ruda	Část k. ú. Rochlice u Liberce, Horní Růžodol a Vratislavice nad Nisou	29, 48, 60, 61, 78 a 79, 90, 94 a 95
Jihovýchod	Hlavní část k. ú. Vratislavice nad Nisou	57 až 59, 62 až 64 a 80
Jih	k. ú. Rochlice u Liberce, Doubí u Liberce a celá k. ú. Vesec u Liberce, Pilínkov a Hluboká	28, 30, 49 až 50, 52 a 53, 97 a 98
Jihozápad	Části k. ú. Rochlice u Liberce, Horní Růžodol, Doubí u Liberce, Janův Důl u Liberce a celá k. ú. Dolní Hanychov a Horní Hanychov	24 až 26, 44 a 51, 85 až 87, 89 a 96
Západ	k. ú. Karlínky, Ostašov a Horní Suchá u Liberce a část k. ú. Růžodol I	43? 45 až 47 a 88

Za nádražím	Části k. ú. Liberec, Františkov u Liberce, , Horní Růžodol, Janův Důl u Liberce a Rochlice u Liberce	21 až 23, 27, 83 a 84
Severozápad	Část k. ú. Růžodol I a celé k. ú. Machnín	17 až 20, 65 až 67
Sever	Celá k. ú. Staré Pavlovice, Nové Pavlovice, Radčice u Krásné Studánky, Krásná Studánka a část k. ú. Ruprechtice	12 až 16, 68 a 69

Zdroj: Obecně závazná vyhláška Statutárního města Liberec č. 2/2002

7.2.1 Sektor centrum

Sektor centrum je tím, který zahrnuje centrální část města. V sektoru se nachází historické jádro města a navazující území, Liebigovo městečko a Keilův vrch. Tato lokalita je určena zejména pro lokalizaci obslužné činnosti. Tento sektor zahrnuje nejvyšší koncentraci služeb nejrůznějšího charakteru, jimiž jsou obchodní centra, obchody, úřady, školy, nemocnice, nejrůznější kadeřnické a kosmetické salony, hotely apod.

7.2.2 Severovýchod

Sektor severovýchod zahrnuje stabilizované plochy i návrhové plochy rodinných domků a bytové zástavby typu viladům a plochy veřejné vybavenosti nadměstského významu a dále nezastavitelné plochy s rekreační funkcí (Lidové sady, Jizerské hory). Svou polohou této části Liberce v blízkosti přírody (lesy) je zde důležitým faktorem využití a uspořádání území v sektoru ochrana přírody a krajiny. Urbanisticky významnými lokalitami jsou plochy bytové výstavby viladomů v okolí ulic Jablonecká, Husova a Masarykova (urbanistické obvody 7 a 34). Charakteristickým prvkem zástavby na území Kateřinek jsou průmyslové, často opuštěné, průmyslové objekty. Typickou obytnou zástavbou na území, kde se projevuje těsná vazba na Jizerské hory - Kateřinek a Rudolfova je rozvolněná podhorská zástavba převážně s rekreačním využitím.

7.2.3 Východ

Sektor východ zahrnuje podle urbanistické charakteristiky funkčně stabilizované plochy městského bydlení v území Králova Hájů a na sídlišti Kunratická, rodinných domů v území Starého Harcova, návrhové plochy pro rozvoj bydlení a nadregionální

vybavenosti, tj. areál Technické univerzity Na Skřivanech, území pro umístění zařízení Integrovaného záchranného systému v Kunraticích a dále nezastavitelné plochy lesů (CHKO Jizerské hory). Důležitým faktorem využití a uspořádání území v sektoru je tedy ochrana přírody a krajiny.

7.2.4 Rochlice – Nová Ruda

Sektor Rochlice – Nová Ruda zahrnuje stabilizované i návrhové plochy bydlení a plochy drobné výroby. I v tomto sektoru je neopominutelným faktorem využití a uspořádání území ochrana přírody a krajiny.

7.2.5 Jihovýchod

Sektor jihovýchod zahrnuje stabilizované a návrhové plochy rodinného a městského bydlení a výrobně komerční plochy. Důležitým faktorem je i zde ochrana přírody a krajiny (Prosečský hřeben a Císařský kámen).

7.2.6 Jih

Sektor Jih zahrnuje stabilizované plochy zejména rodinného, částečně městského bydlení a výrobní plochy historicky soustředěné převážně podél vodních toků. Zástavbu na území Hluboká tvoří rozvolněná zástavba převážně s rekreačním využitím. Zásadní podmínkou využití a uspořádání území v sektoru je ochrana krajiny (Přírodní park Ještěd, komplex Císařského kamene). Nedílnou součástí této lokality tvoří obchodní zóna s koncentrací obchodních řetězců.

7.2.7 Jihozápad

Sektor jihozápad zahrnuje stabilizované a návrhové plochy zejména rodinného bydlení. Významnou část území zaujímají plochy výrobně komerční průmyslové zóny Doubí – Jih a stávajících výrobních areálů při ulici České Mládeže. Důležitým faktorem využití a uspořádání území v sektoru je ochrana přírody a krajiny (Přírodní park Ještěd). Součástí sektoru je sportovně rekreační areál Ještěd.

7.2.8 Západ

Sektor západ zahrnuje stabilizované plochy venkovského rodinného bydlení a částečně výrobně komerční plochy. I zde je důležitým faktorem využití a uspořádání území v sektoru ochrana krajiny (Přírodní park Ještěd).

7.2.9 Sektor za nádražím

Sektor za nádražím je zajímavý tím, že se na jeho území nacházejí stabilizované plochy železniční dopravy a dále se zde nalézají plochy bydlení, veřejné vybavenosti a výrobně komerční plochy.

7.2.10 Severozápad

Sektor severozápad zahrnuje stabilizované a návrhové plochy zejména rodinného a venkovského bydlení a plochy technické vybavenosti. Významnou část území zde zabírají plochy výrobně komerční průmyslové zóny Růžodol – Sever. Důležitým faktorem a limitem využití a uspořádání území v sektoru je opět ochrana krajiny (Přírodní park Ještěd, Bedřichovecký les, zemědělské plochy). Sektor je rozdělen na dvě části správním územím obce Stráž nad Nisou.

7.2.11 Sever

Sektor sever zahrnuje stabilizované i návrhové plochy rodinných domků a bytové zástavby typu viladům a plochy veřejné vybavenosti nadměstského významu. Zástavbu na území Krásné Studánky a především Radčic tvoří rozvolněná podhorská zástavba převážně s rekreačním využitím objektů. V této lokalitě také platí, že zásadním faktorem a limitem únosnosti využití a uspořádání území v sektoru je ochrana krajiny (hodnotná členitá krajina a CHKO Jizerské hory).

7.3 Současná prostorová struktura města Liberec

Území města Liberec je téměř po celém svém obvodu lemováno lesy, které by s nadhledem bylo možné považovat za přirozenou hranici města. Tyto lesy, ale i existence nejrůznějších přírodních zajímavostí, parků, chráněných oblastí, cenných lokalit atd. vytvářejí určitou „autoritu“ při prostorovém rozvoji města. Na tyto oblasti se klade vysoký zřetel i při zpracovávání nejrůznějších strategických dokumentů rozvoje města, územního plánu apod., protože takovýmto přirozeným podílem lesů na svém území nedisponuje mnoho měst a tím spíše ne měst, která mají statut statutárního města. Tato výjimečnost je velkým kapitálem, který může pomoci v budoucnu přilákat nové obyvatelstvo i investory a napomoci tak většímu rozvoji města. Existence přirozené přírody se v současnosti začíná stávat výjimkou a příroda se stává ještě cennější složkou světa, lidé si to postupně začínají uvědomovat a začínají k životu stále častěji vyhledávat takové lokality.

Liberci bezpochybně na atraktivitě nejvíce, co se týká přírodního prostředí, přidává dominantu města – Ještěd (1012 m n. m.). Na vrcholu této hory byla vystavěna unikátní stavba – Horský hotel a televizní vysílač Ještěd, který je od roku 2006 vyhlášen národní kulturní památkou. Tato dominantu neustále ovlivňuje Liberec a jeho vztahy a vazby uvnitř města. To, čím je Eiffelova věž pro Pařížany, tím je Ještěd pro Liberečany. Stejně tak, jako si turisté přivážejí z Paříže miniaturní Eiffelovy věže, tak si z Liberce odvázejí miniaturní Ještědu. Liberecká dominantu přitahuje mnoho turistů i rekreantů, a to jak v letní, tak převážně v zimní sezóně, protože Ještěd je také známým areálem zimních sportů (sjezdové tratě, skokanské můstky). V roce 2009 se v Liberci konalo mistrovství světa v klasickém lyžování, díky kterému byl v městské části Vesec vystavěn běžecký areál. Této události předcházelo mnoho politických jednání, ke kterému se (se smíšenými názory) vyjadřovali i místní občané. Konání MS ovlivnilo život ve městě v době před jeho zahájením, v jeho průběhu i po skončení akce. Obyvatelé, ale i živnostníci museli krátkodobě přizpůsobit život MS. Tato sportovní událost přilákala do města mnoho návštěvníků, kteří o Liberci slyšeli poprvé.

Ve městě je tedy hodně rozvinutý cestovní ruch, a to nejen z důvodu existence Ještědu, ale i z toho, že Liberec je městem, které má turistům, co nabídnout. Ve městě se nachází z památek např. novorenesanční radnice, která je zajímavá tím, že svým vzhledem připomíná radnici ve Vídni. Je zde Severočeské muzeum, Oblastní galerie v Liberci, zámek, vyhlídková věž atd.

Své místo zde zaujímá i zoologická zahrada, která je nejstarší zoologickou zahradou na území bývalého Československa a botanická zahrada, která je nejstarší botanickou zahradou v ČR.

V Liberci se nalézá i plavecký bazén s tobogánem a Centrum Babylon, které je komerčním centrem zábavy (aquapark, lunapark atd.).

Město disponuje vysokým počtem kulturních zařízení, z nichž mezi nejvýznamnější z nich lze zařadit Divadlo F. X. Šaldy, Malé divadlo, Naivní divadlo, Dům kultury Liberec, kulturní sál v Lidových sadech a Tipsport arenu, kde se konají nejrůznější kulturní, společenské, ale i sportovní akce.

Ve městě existuje i mnoho ploch sportovních jako jsou golfová, fotbalová a jiná hřiště, fitness centra atd. V Liberci funguje známý fotbalový klub FC Slovan Liberec a hokejový klub HC Bílí tygři. Už v názvu hokejového klubu je vidět interakce s libereckou zoologickou zahradou, kde chovají vzácné bílé tygry. Participativním rozhovorem s pracovníkem zoologické zahrady jsem zjistila, že mezi zoologickou zahradou a hokejovým klubem funguje úzká spolupráce, a to např. při organizaci různých akcí např. pro postižené děti. Obě tyto instituce si vzájemně vytvářejí reklamu.

Fungování kvalitních služeb, spojených s organizací cestovního ruchu vytváří v Liberci výborné podmínky pro další růst a rozvoj cestovního ruchu. Tím, že se bude na území města rozrůstat cestovní ruch, se docílí toho, že budou do města plynout stále vyšší zisky z tohoto, v dnešní době velmi významného ekonomického odvětví, které zažívá neustálý pokrok a Liberec má vysoký potenciál zvyšování počtu návštěvníků a to nejen díky vysoké úrovni ubytovacích, stravovacích a dalších souvisejících služeb.

V Liberci nelze opominout, dle mého názoru, ale i dle názorů místních obyvatel, že je na poměrně dobré úrovni dopravní infrastruktura, konkrétně MHD. Městská hromadná doprava, provozovaná v Liberci Dopravním podnikem měst Liberec a Jablonec nad Nisou má širokou síť zastávek MHD po celém městě. K převážné většině památek a atraktivit cestovního ruchu je možné dostat se s použitím MHD. V Liberci spatřujeme jedinečnost toho, že i do bezprostřední blízkosti lyžařského areálu Ještěd se lze dostat s použitím MHD (konkrétně tramvají), zastávka MHD se zde nachází několik metrů od spodní stanice lanové dráhy lyžařského areálu, ale i kabinové lanové dráhy na vrchol Ještědu. Toto propojení MHD s lyžařským areálem nejčastěji využívají místní obyvatelé, ale v menším měřítku i cizí návštěvníci, kteří si vyberou pro svůj pobyt některý z libereckých hotelů. Záporům liberecké dopravní infrastruktury je to, že hlavní dopravní spojnice jsou vedeny centrem města. V současnosti je ve velkých městech trend odklánět dopravu okrajovými částmi měst.

Nedílnou součástí území Liberce tvoří funkční plochy, které jsou obchodními zónami, kterých se v Liberci nachází velké množství, což bývá častým podnětem kritiky ze strany místních občanů. Při terénním výzkumu jsem jako součást bádání zvolila i formu krátkých, jednostranně zaměřených, rozhovorů s místními občany s cílem zjištění toho, zda jim vadí či nevadí (a proč) vysoký počet obchodních ploch v Liberci. Ve většině případů jsem se

setkala s názorem, že jim tento stav nevadí, protože mají větší možnosti toho, kde nakupovat, naskytuje se jim větší sortiment nabízeného zboží, mají možnost srovnávat ceny konkurenčních obchodů a vybrat si nejvýhodnější nabídku. Dále jsem se často setkávala s názory, že občanům tento stav nevadí z důvodu toho, že jsou obchody a obchodní centra rozmístěny relativně strategicky dobře na více místech v Liberci a zákazníci, zejména starší lidé, mi vyjadřovali svoji spokojenost s tímto rozmístěním, protože nemusí jezdit za nákupy nikam daleko. Kritizováno bylo uspořádání obchodních center v samotném centru města, kde je na poměrně malé ploše koncentrováno několik obchodních center, jimiž jsou hlavně OC Forum a OC Delta v dolním centru a NG Plaza v horním centru. Všechny tyto největší obchodní centra jsou od sebe vzdálené pouze několik metrů. Lidem dle provedených rozhovorů vadí především to, že podle nich „kazí“ tato centra celkový vzhled centra města. Někteří vyslovili nepochopení toho, proč se supermarket Billa nachází v OC Delta, ale současně i v NG Plaza, která je od OC Delta vzdálená pouze několik metrů.

Setkala jsem se často i s názory, kritizujícími vysoké množství obchodů v Liberci a to většinou z důvodů zbytečnosti a nadbytečnosti těchto obchodů. Dotázaní zastávali názor, že tyto plochy by bylo možné využít nějak účelněji a lépe než tím, že se tam postaví další obchody. Nelíbí se jim skutečnost, že Liberec stojí na první příčce, co se týká velikosti prodejních ploch v přepočtu na jednoho obyvatele města z celé ČR.

Jak již bylo zmíněno, v Liberci se nachází vysoké množství obchodních center, která jsou uvedena níže v tabulce i s uvedeným rokem otevření.

Tabulka 5 Obchodní centra na území Liberce

Název	Rok otevření
OC Delta	2006
Interspar	2006
NC Géčko	2007
NP Severka – Retail Park	2008
OC Nisa	2008
NG Plaza	2010

Zdroj: internetové stránky jednotlivých OC

V Liberci zaujímají své místo i specializované velkoobchody, např. Bauhaus, Baumax, Kika, Spectrum, Decathlon, Möbelix a další.

Nejvýznamnějšími provozovateli maloobchodních řetězců na území města Liberec jsou společnosti AHOLD Czech republic (hypermarket Albert v Doubí, supermarket Albert v Rochlicích), Tesco Stores ČR, a. s. (celkem tři prodejny v Liberci), REWE Group (celkem pět prodejen Billa v Liberci, např. v OC Delta) a Schwarz Group (tři prodejny Lidl a dvě prodejny Kaufland).

Významnou pověst Liberci vytvořila i markantní textilní výroba, která má na území města mnohaletou tradici a historii. Textilní výroba tvořila v Liberci v minulosti nejvýznamnější odvětví průmyslu. V současné době, a to převážně vlivem dovozu levného zboží z Asie, zažila liberecká textilní výroba úpadek, ale i přesto zde i nadále textilní výroba zaujímá pořád významné místo. Nyní je nejvýznamnějším průmyslovým odvětvím výroba náhradních dílů a součástek do automobilů.

Ve městě se nacházejí dvě velké průmyslové zóny:

1) Obchodní a průmyslová zóna Liberec – Sever

- Je umístěna v severozápadní části Liberce.
- Leží v katastrálním území Růžodol I. a Stráž nad Nisou.
- Byla vybudována na zelené louce.
- Její výměra činí 67 ha a má zcela nový systém sítí technické infrastruktury.
- Zóna je rozčleněna na dvě části – průmyslovou a obchodní zónu (ta zabírá jednu třetinu rozlohy celé zóny).

2) Průmyslová zóna Liberec – Jih

- Nachází se na jihozápadě města.
- Rozkládá se v městské části Doubí.
- Výměra plochy této průmyslové zóny činí 125 ha.
- Vznikla po roce 2000 na bývalé zemědělské půdě.

- Klíčovými výrobními závody zde jsou DENSO Manufacturing Czech s. r. o., FEHRER Bohemia s. r. o., LIPLASTEC s. r. o., LAIRD Technologies s. r. o., AIR Manufacturing Czech s. r. o., AC LAK s. r. o., TOYOTA TSUSHO Logistics Czech s. r. o., CARGO s. r. o., SCHENKER s. r. o. a další

V současnosti nejdiskutovanějším tématem v lokalitě Doubí – průmyslové zóny Jih je v souvislosti s konceptem nového územního plánu Liberce – vybudování kamionového obchvatu (avizované ve vydání 48B změny ÚP města Liberec jako obvodová městská sběrná komunikace; 48B změna řeší dopravní propojení silnice I/35 a průmyslové zóny Jih jako 1. etapu propojení severní a jižní části města obvodovou městskou sběrnou komunikací v úseku MÚK Svárov - I/35 a Horní Hanychov – MÚK Doubí - I/35). Tento projekt by měl posílit zkvalitnění dopravního napojení stávajících výrobních ploch a zpřístupněním nových potenciálních rozvojových ploch, nevhodných pro bydlení, rozvojový potenciál lokality.

Průmyslová zóna je v současné době napojena silnicí III. třídy (ulice České Mládeže) na rychlostní komunikaci od Prahy a Mladé Boleslavi. Dle terénního průzkumu, provedeného v lokalitě, jsem zjistila, že názor většiny obyvatel Doubí a nejbližšího okolí je takový, že současný stav příjezdové komunikace do průmyslové zóny považují za dostatečný a nevidí zde povětšinou žádné důvody, proč by se v této lokalitě měl budovat kamionový obchvat. Podle většiny dotázaných lidí je to „krok k horšímu,“ který podle nich není nutný.

Z Doubí se během posledních 15 let stala jedna, možná nejzatíženější čtvrť Liberce. A to díky I/ R35 s denním průjezdem 30 000 aut, frekventované železniční trati Liberec – Turnov a díky sérii strategických rozhodnutí – výstavba obchodních center OC NISA, Makro, průmyslové zóny Jih, se zdrojem emisí z přilehlých parkovišť a příjezdových silnic + frekventovaná ul. České mládeže a Hodkovická, a proto si místní obyvatelé nepřejí další zatížení.

V rámci předmětu terénní praktikum 2 jsem zpracovala SWOT analýzu (viz níže) na toto téma a zanalyzovala lokalitu přístupem ODAPI.

Tabulka 6 SWOT analýza plánovaného kamionového obchvatu

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none"> • 1. etapa propojení severní a jižní části města obvodovou městskou sběrnou komunikací • Zlepšení příjezdových podmínek do průmyslových podniků • Možnost pojmutí většího množství vozidel • Účelné využití komunikace 	<ul style="list-style-type: none"> • trvalá ztráta hodnoty pozemků a nemovitostí v katastru Doubí • zvýšení emisí (současné zdroje emisí působící v katastru Doubí – výrobní podniky v Průmyslové zóně Jih, Makro, OC Nisa, rychlostní komunikace s denním průjezdem několika desítek tisíc vozidel, frekventovaná Boskovická ulice + ulice České Mládeže) • další výstavba protihlukových stěn (minimálně 5 protihlukových stěn různé délky a prostoduchého architektonického řešení děl v současnosti obyvatelé lokality Doubí od následků novodobých změn výstavby v tomto katastru) • narušení přirozených podmínek života zvířete (jejich migrace, hnízdění, bezpečnost pohybu, přímé důsledky solení komunikace v zimě, emise z vozidel a prach povedou ke kontaminaci a poškození přirozené potravy pro zvíř, která zde žije) • zvýšení hlučnosti a prašnosti
PŘÍLEŽITOSTI	HROZBY
<ul style="list-style-type: none"> • Hospodářský rozvoj • Vznik nových pracovních míst v souvislosti s možným zvyšováním výroby v průmyslových podnicích 	<ul style="list-style-type: none"> • ohrožení podmínek života budoucích generací v katastru Doubí (ztráta kultury života, zdraví, možnosti přirozeného pohybu v přírodě v dané lokalitě, úsek Pilínkovské cesty pod Densem je nejbližším a jediným místem relaxace a volnočasových aktivit v této lokalitě v přírodním prostředí) • komunikace naruší nevratně soudržnost lidí v dané oblasti – sousedské vazby, příbuzenské – fyzické rozdělení čtvrtí • přímé důsledky na zdravotní stav obyvatel • trvalá ztráta hodnoty pozemků a nemovitostí v katastru Doubí • prakticky neobyvatelná lokalita

Zdroj: Volfová, 2011

Do 27. 5. 2011 mohli občané předkládat své námítky a připomínky vůči novému územnímu plánu. Proti návrhu plánu stavby nové silnice - sběrné komunikace Jih bylo vzneseno mnoho námitek. Odpůrci návrhu tvrdí například, že plán sběrné komunikace nezaručuje vyváženost vztahu ekologie, hospodářského rozvoje a sociálního aspektu na daném území a že tento návrh nechrání krajinu jako podstatnou složku prostředí života obyvatel a základ jejich totožnosti. Dále žádají vyvážení zájmů obyvatel, krajiny, průmyslových a obchodních center, protože čtvrť Doubí má kořeny zasahující 500 let do historie a průmyslová zóna do roku 2001.

V této čtvrti je z pohledu obyvatel jednostranně upřednostňován a zvýhodňován hospodářský rozvoj a rozvoj automobilové dopravy. Z Doubí se stává jedna velká křižovatka mezi roztržštěnými ostrůvky domů. Čtvrť ztrácí pospolitost, vznikají zde „izolovaná“ místa, často tvořená několika domy, obklopená silnicemi nebo protihlukovými stěnami, průmyslovými hangáry. Další námítky jsou toho názoru, že realizace této silnice povede k trvalé ztrátě hodnot pozemků a nemovitostí v katastru Doubí, části čtvrti v okolí ulic Minkovické, Pilínkové a částečně i Hodkovické se stanou neobyvatelné, plán je pro ně prakticky likvidační. Plán této dopravní stavby není z pohledu Doubí, Vesce a (Pilínkova - hlukový dosah) stavbou ve veřejném zájmu. Dojde k zatížení oblasti nadlimitním hlukem, vibracemi, emisemi, imisemi, hrozí nedostatečná bezpečnost v okolí křižovatek, nájedů a vlastní silnice. Ztráta kultury života, ekologické a zdravotní zatížení oblasti. Všeobecná snaha o zklidnění čtvrti a komunikací se v Doubí jeví (dle plánu) jako snahou opačnou. Plán není v souladu s historickým způsobem zástavby v dané lokalitě. Lidé své připomínky směřovali i k nepředstavitelnému technickému řešení nájedů a výjedů z R35, kde by hrozila zvýšená nehodovost v této oblasti.

Možnými řešeními tohoto tématu by mohlo být zachování stávajícího stavu, realizace změny ÚP 48B, „Holandská“ cesta tichého asfaltu a bariér jdoucích nad vozovku nebo „Německá“ cesta obchvatu po původní trase z r. 1939 s možností velkorysých protihlukových úprav.

Liberec je i městem univerzitním – nalézá se zde Technická univerzita v Liberci. TUL disponuje několika univerzitními budovami, které jsou umístěny převážně v centru města. Součástí TUL jsou i areály vysokoškolských kolejí v Harcově a ve Vesci. Z důvodu existence TUL je v Liberci celkově vysoká vzdělanost obyvatel, která přitahuje do města nové firmy i investory.

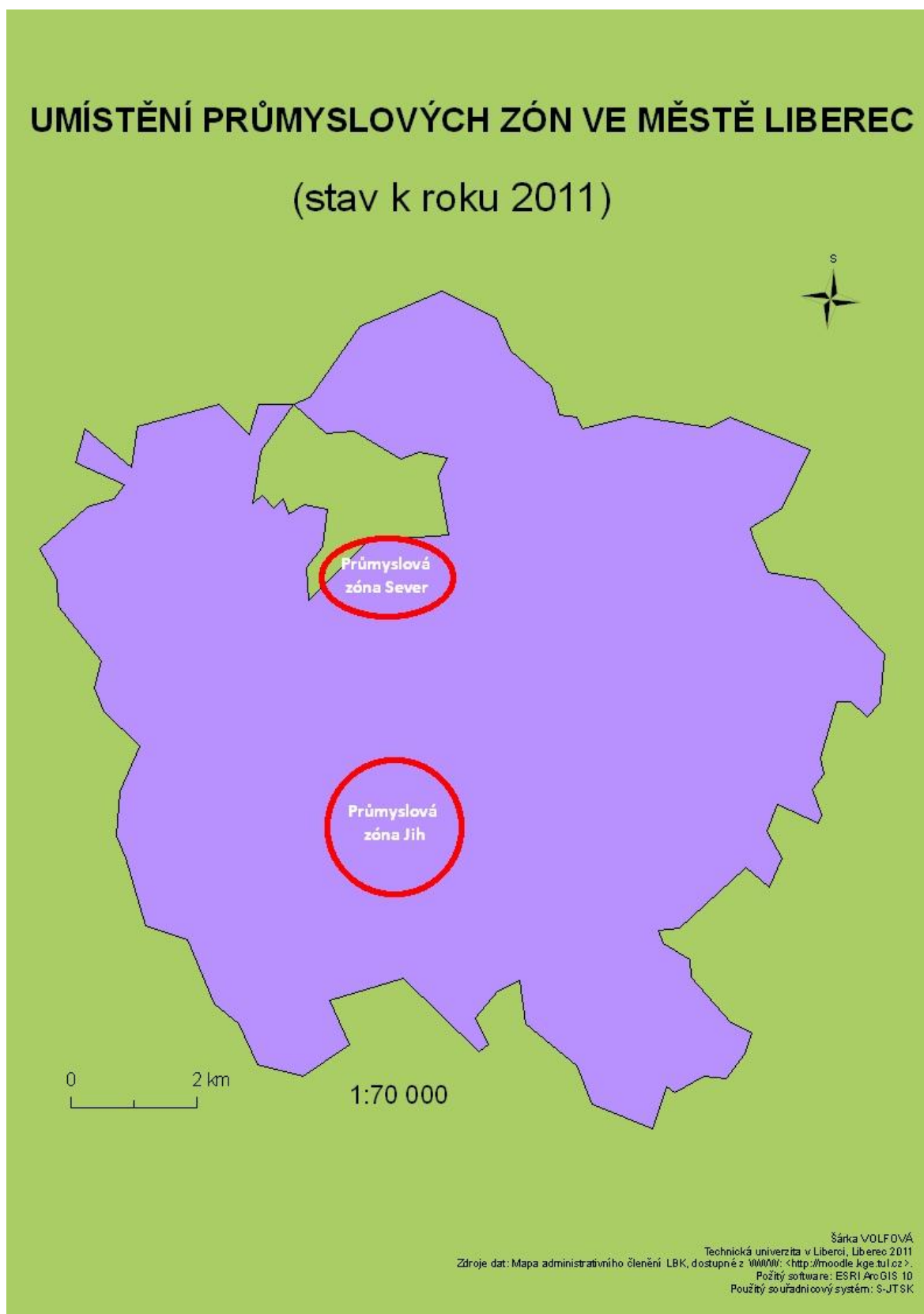
8 ZMĚNY V MATERIALITĚ PROSTOROVÉ URBÁNNÍ STRUKTURY MĚSTA

Současně s rozvojem města nastaly postupem času i změny v materialitě prostorové urbánní struktury města.

8.1 Objekty průmyslu

Po roce 2000, současně s postupným vznikem průmyslových zón Jih a Sever, se do města začali přesouvat mnozí investoři, kteří zde budovali nové průmyslové podniky. Prostorové umístění obou průmyslových zón v Liberci je možné vidět na obrázku (mapě) č. 5. Mezi tyto podniky patří v průmyslové zóně Jih např. DENSO Manufacturing Czech s. r. o., FEHRER Bohemia s. r. o., LIPLASTEC s. r. o., LAIRD Technologies s. r. o., AIR Manufacturing Czech s. r. o., AC LAK s. r. o., TOYOTA TSUSHO Logistics Czech s. r. o., CARGO s. r. o., SCHENKER s. r. o. a další. V průmyslové zóně Sever to jsou např. MSV SYSTEMS, Obrobna Resl s.r.o., VGP CZ II., ELMARCO, BUSCH, VÚTS atd. Tyto nově založené průmyslové podniky výrazně ovlivňují město Liberec, jak kladně (nová pracovní místa, zvýšení prestiže města,...), tak i záporně (nárůst dopravy, hluk, smog,...).

Obrázek 5 Umístění průmyslových zón ve městě Liberec

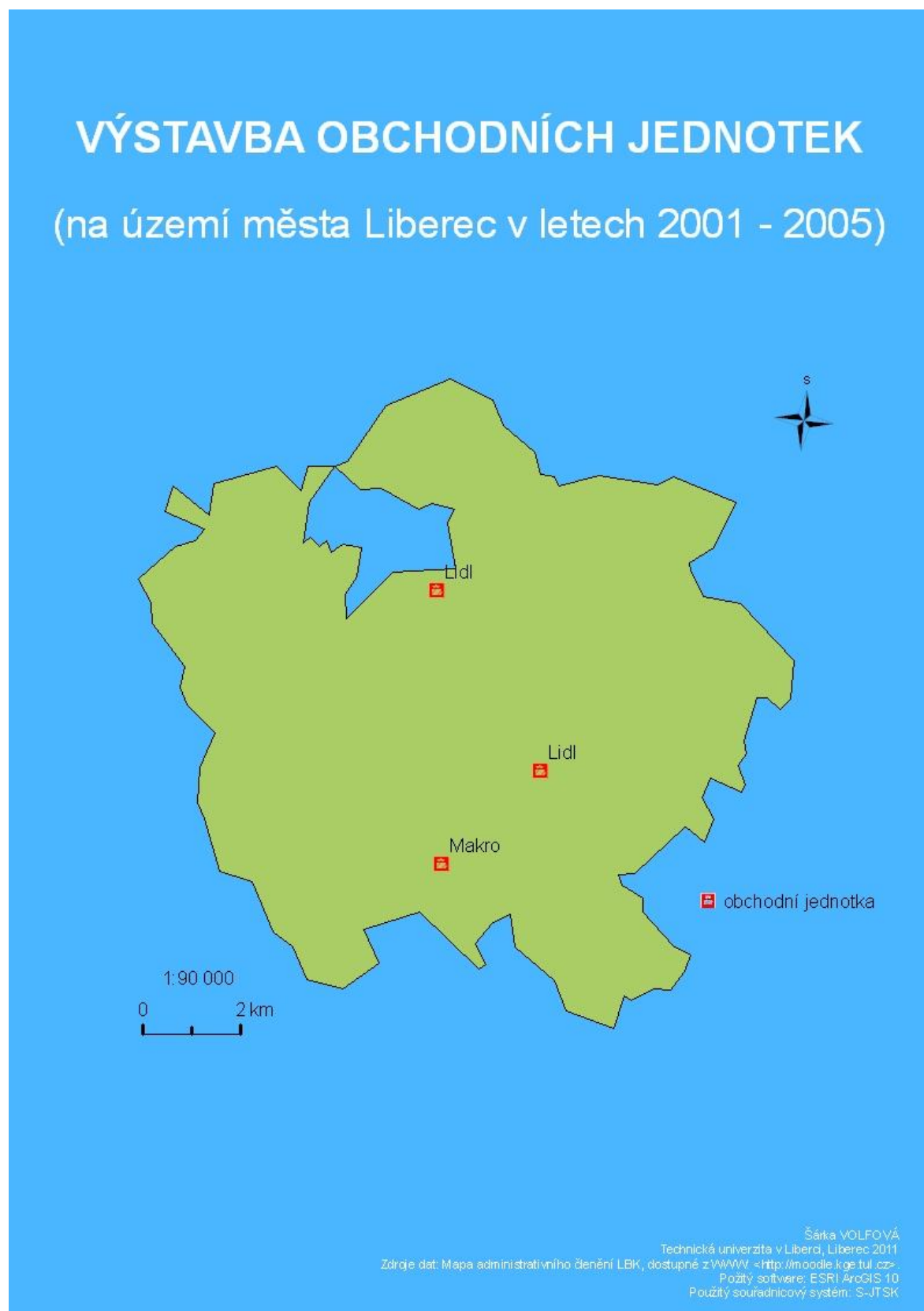
8.2 Objekty obchodní

S měnící se materialitou prostorové urbánní struktury souvisí i výstavba nových obchodních zón, center, jednotek apod. Těsně před rokem 2000 se začaly do Liberce přicházet zahraniční investoři, kteří zde začali zakládat své obchodní řetězce (např. Baumax 1997, Obi 1998, Hypernova 1999, Kaufland 2000).

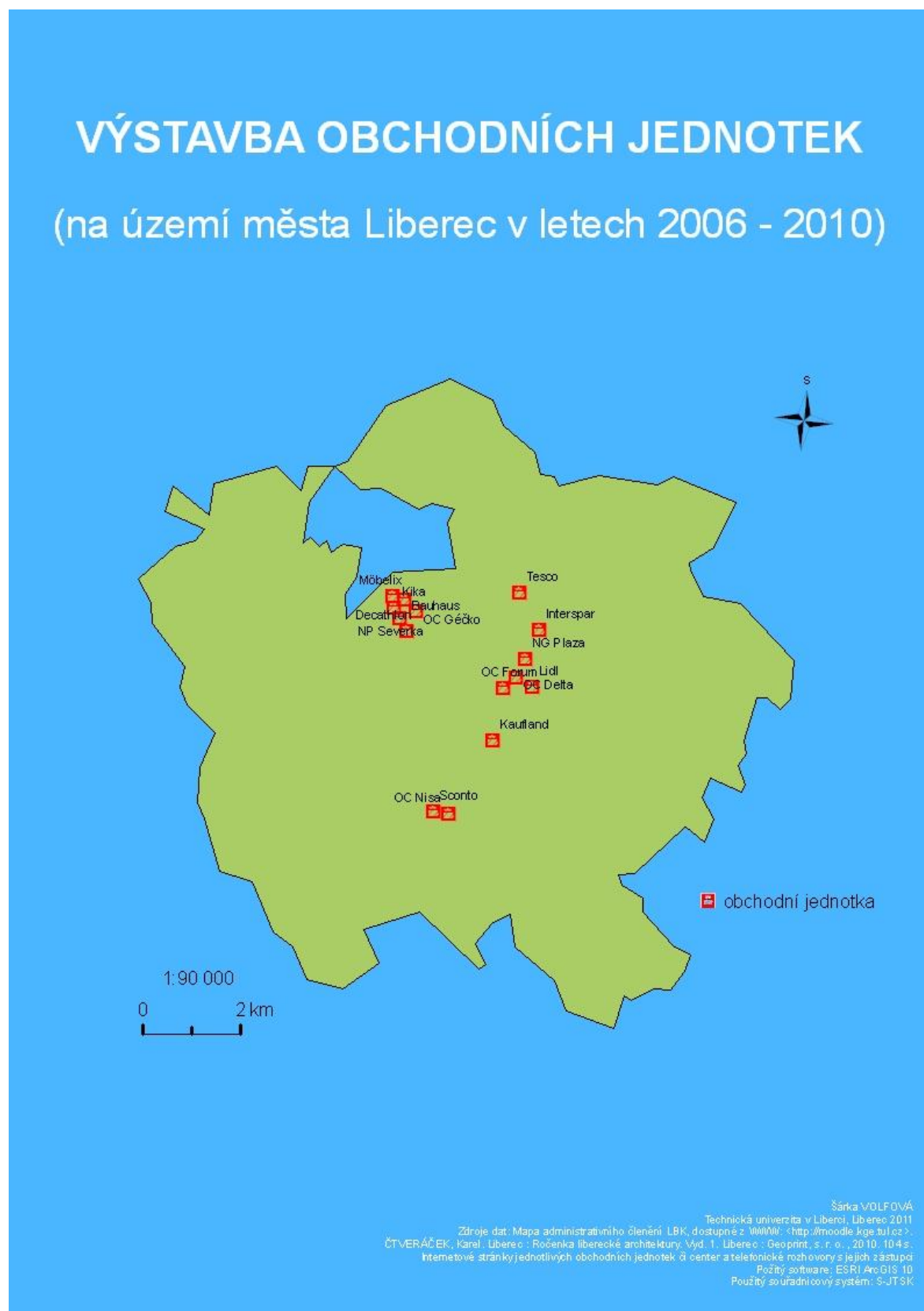
Tento trend se přesunul i do dalšího tisíciletí, kde nastal opravdu velký rozmach v zakládání nových zahraničních obchodních řetězců. Na obrázku (mapě) č.6 můžeme pozorovat, že v prvním pětiletém období (v letech 2001 – 2005) vyrostly v Liberci tři nové obchodní jednotky, z nichž dvě patřily společnosti Lidl a jednou bylo Makro.

Na obrázku (mapě) č. 7 je možné vidět, že výstavba obchodních jednotek ve druhém sledovaném pětiletém období (tedy v letech 2006 – 2010) byla daleko intenzivnější. Vzniklo velké množství obchodních jednotek, které se soustřeďují převážně v centru města a v lokalitách průmyslových a obchodních zón Jih a Sever. Pro zajímavost mohu jmenovat OC Delta (2006), NC Géčko (2007), OC Nisa (2008), NG Plaza (2009), OC Forum (2010) a další.

Obrázek 6 Výstavba obchodních jednotek v letech 2001 - 2005

Obrázek 7 Výstavba obchodních jednotek v letech 2006 -2010

8.3 Objekty bydlení

V koherenci se změnou materiality prostorové urbánní struktury jsou významné změny a výstavba nových ploch pro bydlení, které vznikají převážně v souvislosti se suburbanizací v období posledních několika let.

Nové rodinné domy vznikly především v severní části města (Staré Pavlovice, Ruprechtice, Radčice, Krásná Studánka), ve východní až jihovýchodní části (Starý a Nový Harcov, Vratislavice nad Nisou), na jihozápadě až západě (Horní a Dolní Hanychov, Karlínky) města Liberce.

Výstavba bytových domů je patrná v severní části města (Staré Pavlovice, Ruprechtice), v jihovýchodní části (Nový Harcov) a ve východní části města, konkrétně v oblasti Karlinek.

9 PERCEPCE A AFEKCE PROSTOROVOSTI LIBERCE

9.1 Dotazníkové šetření

Ke zpracování kapitoly je, dle mého názoru, nutné znát názor obyvatel Liberce. Proto jsem ke zpracování této kapitoly zvolila metodu dotazníkového šetření.

Toto šetření jsem provedla v různých částech Liberce, celkem jsem se dotazovala sta obyvatel Liberce, z nichž 50 % tvořily ženy a 50 % muži. Podmínkou zúčastnění se průzkumu bylo bydliště v Liberci. Zaměřila jsem se na čtyři věkové skupiny obyvatel:

- 15 – 20 let
- 21 – 30 let
- 31 – 49 let
- 50 let a více

V rámci každé této věkové skupiny jsem se dotazovala 25 osob.

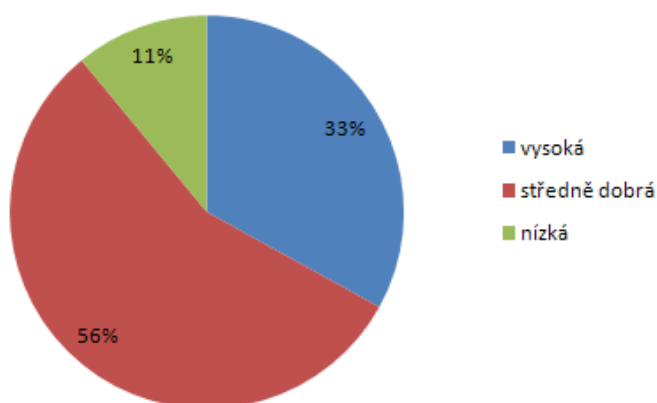
V dotaznících (viz příloha č. 1) mě zajímaly odpovědi na následující otázky:

Jak vnímáte kvalitu bydlení v Liberci?

a) Vysoká	33 %
b) Středně dobrá	56 %
c) Nízká	11 %
d) Absolutně nedostatečná	0 %

První otázka byla zaměřena na kvalitu bydlení v Liberci. Zajímalo mě, jak zde místní obyvatelé vnímají kvalitu bydlení. Po vyhodnocení jsem zjistila, že kvalitu bydlení v Liberci chápe přes polovinu dotázaných (konkrétně 56 %) jako středně dobrou. 33 % dotázaných spatřuje kvalitu bydlení v tomto městě jako vysokou. 11 % dotázaných vnímá kvalitu bydlení v Liberci jako nízkou. Žádný z dotázaných obyvatel Liberce nevidí kvalitu bydlení jako absolutně nedostatečnou.

Graf 1 Názor na kvalitu bydlení v Liberci

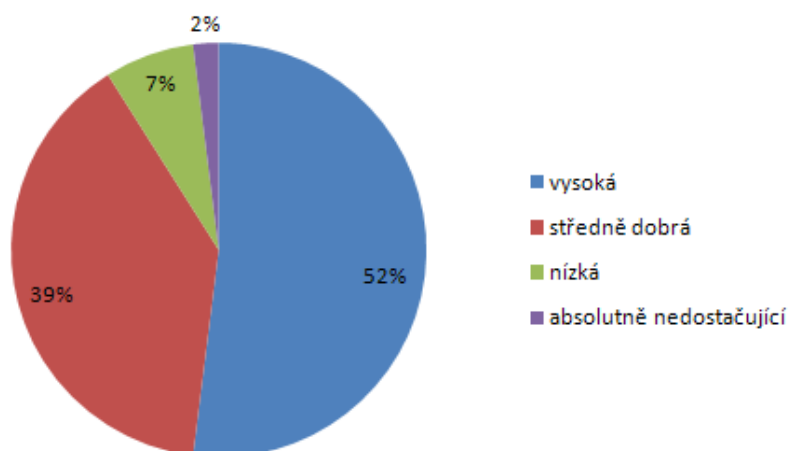
Zdroj: Volfová, 2011

Jak vnímáte úroveň služeb v Liberci?

a) Vysoká	52 %
b) Středně dobrá	39 %
c) Nízká	7 %
d) Absolutně nedostatečná	2 %

V následujícím dotazu jsem se ptala na to, jak tito lidé vnímají úroveň služeb v Liberci. 52 %, tedy více než polovina dotázaných odpověděli, že úroveň služeb je zde na vysoké úrovni. 39 % si myslí, že je úroveň služeb středně dobrá. 7 % dotázaných zastává názor, že úroveň služeb v Liberci je nízká a 2 % si myslí, že je nedostatečná.

Graf 2 Vnímání úrovně služeb v Liberci

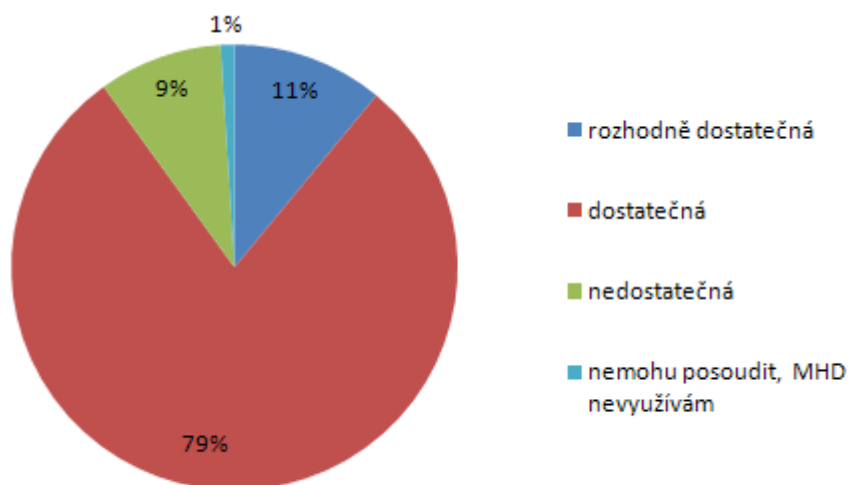
Zdroj: Volfová, 2011

Sít' dopravní infrastruktury MHD je v Liberci:

a) Rozhodně dostatečná	11 %
b) Dostatečná	79 %
c) Nedostatečná	9 %
d) Rozhodně nedostatečná	0 %
e) Nemohu posoudit, MHD nevyžívám	1 %

Další otázka se týká městské hromadné dopravy v Liberci. Většina dotázaných (celkem 79 %) odpověděla, že je sít' dopravní infrastruktury MHD dostatečná. Toho názoru, že je MHD v Liberci rozhodně dostatečná, je 11 % respondentů. 9 % dotázaných si myslí, že je nedostatečná.

Graf 3 Stav sítě dopravní infrastruktury MHD v Liberci

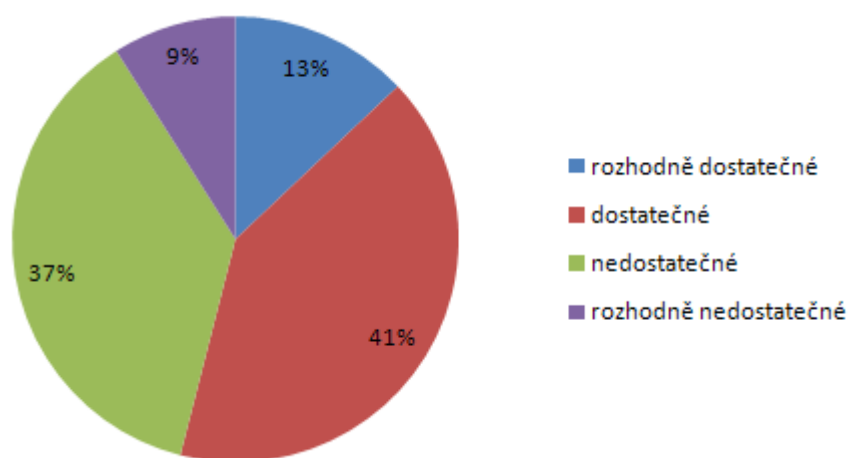
Zdroj: Volfová, 2011

Jaké možnosti vzdělávání se nabízí město Liberec?

a) Rozhodně dostatečné	13 %
b) Dostatečné	41 %
c) Nedostatečné	37 %
d) Rozhodně nedostatečné	9 %

V této otázce jsem zjišťovala, zda město Liberec nabízí či nenabízí dostatečné možnosti v oblasti vzdělávání. 41 % respondentů považuje současný stav možností vzdělávání se v Liberci za dostatečný a přibližně stejný počet (37 %) dotázaných ho považuje za nedostatečný. To, že jsou možnosti vzdělávání se v Liberci rozhodně dostatečné si myslí 13 % lidí. Za rozhodně nedostatečné ho považuje 9 % dotázaných.

Graf 4 Možnosti vzdělávání se v Liberci

Zdroj: Volfová, 2011

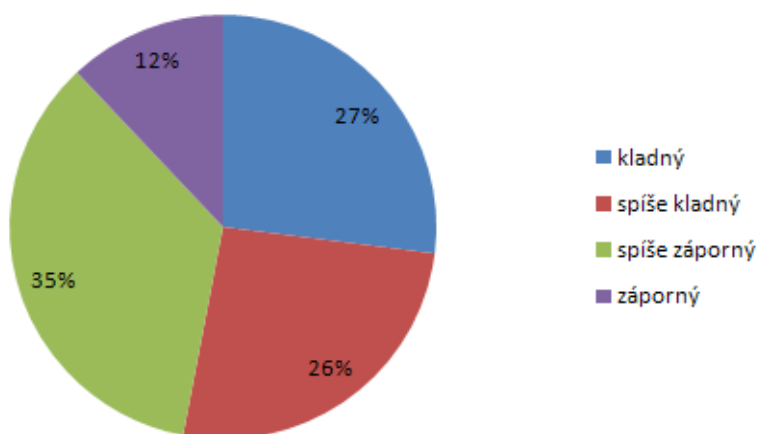
Váš názor na výstavbu nových průmyslových podniků je:

- a) Kladný **27 %**
- b) Spíše kladný **26 %**
- c) Spíše záporný **35 %**
- d) Záporný **12 %**

Na otázku ohledně možné výstavby nových průmyslových podniků má 35 % respondentů spíše záporný názor. Kladný názor má 27 % dotázaných a spíše kladný názor má 26 % dotázaných. Záporný názor na výstavbu nových průmyslových podniků má 12 % respondentů.

Graf 5 Názory na výstavbu nových průmyslových podniků

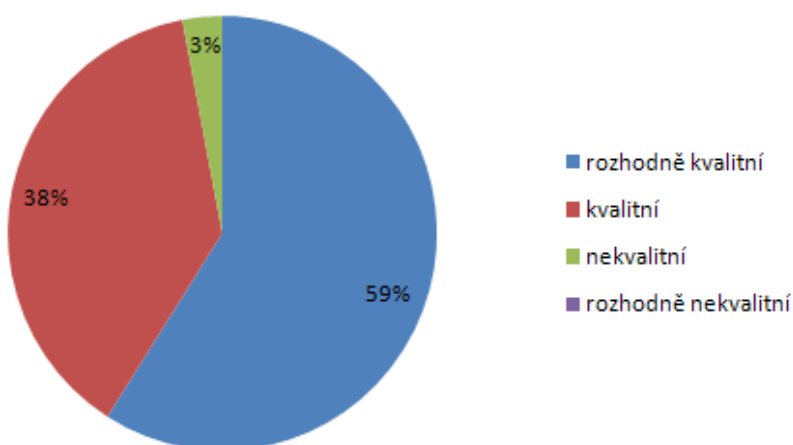
Zdroj: Volfová, 2011

Jak vnímáte přírodní prostředí ve městě Liberci?

a) Rozhodně kvalitní	59 %
b) Kvalitní	38 %
c) Nekvalitní	3 %
d) Rozhodně nekvalitní	0 %

Další otázka se týká přírodního prostředí v Liberci, a to konkrétně jeho kvality. Přes polovinu (59 %) dotázaných zastává názor, že je v Liberci rozhodně kvalitní životní prostředí. 38 % dotázaných si myslí, že je kvalitní. Pouhá 3 % dotázaných si myslí, že je v tomto městě nekvalitní přírodní prostředí. Žádný z dotázaných si nemyslí, že je přírodní prostředí v Liberci rozhodně nekvalitní.

Graf 6 Přírodní prostředí v Liberci

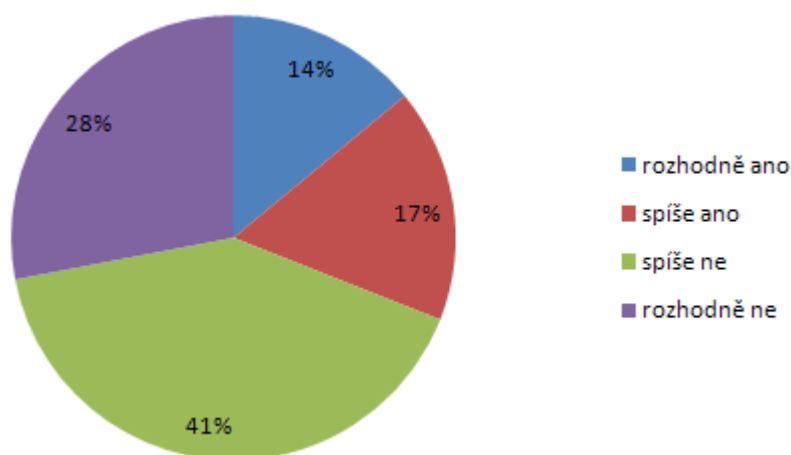
Zdroj: Volfová, 2011

Přivítali byste výstavbu dalšího obchodního centra Liberci?

- a) Rozhodně ano **14 %**
- b) Spíše ano **17 %**
- c) Spíše ne **41 %**
- d) Rozhodně ne **28 %**

V další otázce mě zajímalo, jak se místní obyvatelstvo staví k možné výstavbě nějakého nového obchodního centra někdy v budoucnu v Liberci. Největší podíl hlasů získala na tuto otázku možnost – spíše ne, a to 41 %. 28 % respondentů by rozhodně nepřivítalo výstavbu dalšího obchodního centra. 14 % by rozhodně výstavbu nového OC přivítalo. Možnost – spíše ano – označilo 17 % dotázaných.

Graf 7 Názor na výstavbu nového obchodního centra v Liberci

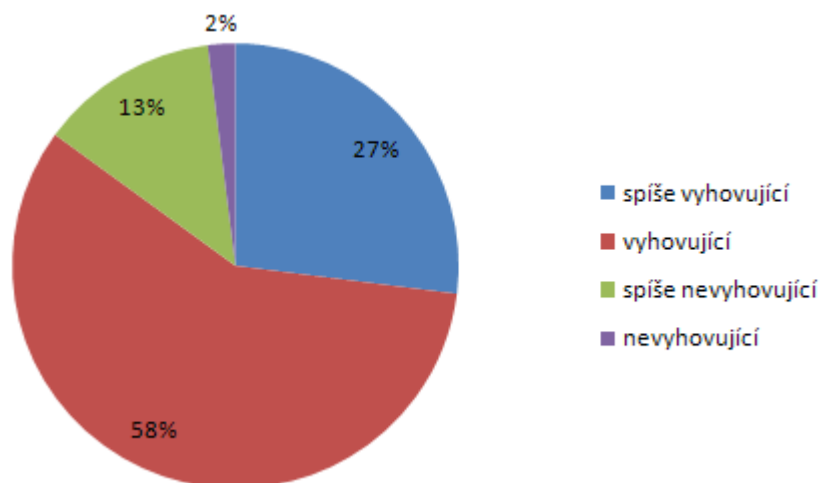
Zdroj: Volfová, 2011

Jaký je Váš názor na celkové uspořádání města Liberec?

- a) Spíše vyhovující **27 %**
- b) Vyhovující **58 %**
- c) Spíše nevyhovující **13 %**
- d) Nevyhovující **2 %**

Dále mě zajímal názor na celkové uspořádání města. 58 % respondentů odpovědělo, že současný stav je vyhovující, 27 % odpovědělo, že je spíše vyhovující. Naopak 13 % dotázaných odpovědělo, že současné uspořádání města Liberec je spíše nevyhovující, 2 % si myslí, že je nevyhovující.

Graf 8 Názor na celkové uspořádání města

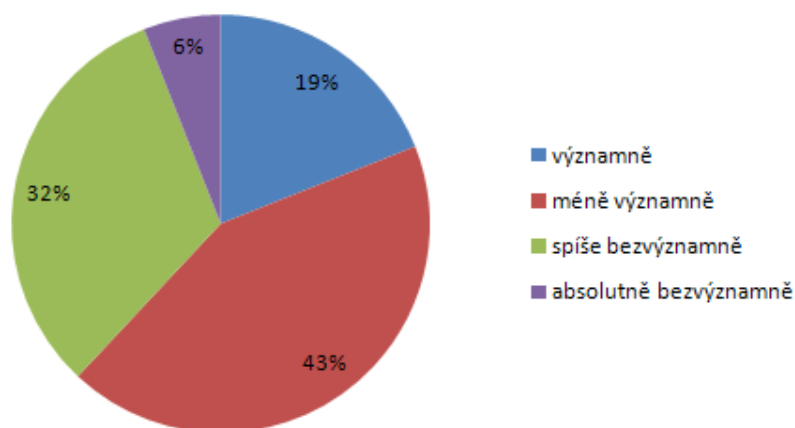
Zdroj: Volfová, 2011

Do jaké míry Liberec ovlivňují negativní společenské jevy?

e) Významně	19 %
f) Méně významně	43 %
g) Spíše bezvýznamně	32 %
h) Absolutně bezvýznamně	6 %

V jako každém jiném městě, tak i v Liberci se vyskytují negativní společenské jevy, a proto mě zajímal názor na to, do jaké míry Liberec tyto jevy ovlivňují. 43 % procent dotázaných odpovědělo, že ho ovlivňují méně významně, 19 % si myslí, že významně. To, že je Liberec ovlivňován negativními jevy spíše bezvýznamně si myslí 32 % dotázaných. 6 % si myslí, že je město negativními jevy ovlivňováno absolutně bezvýznamně.

Graf 9 Jak je Liberec podle dotázaných obyvatel ovlivněn negativními společenskými jevy

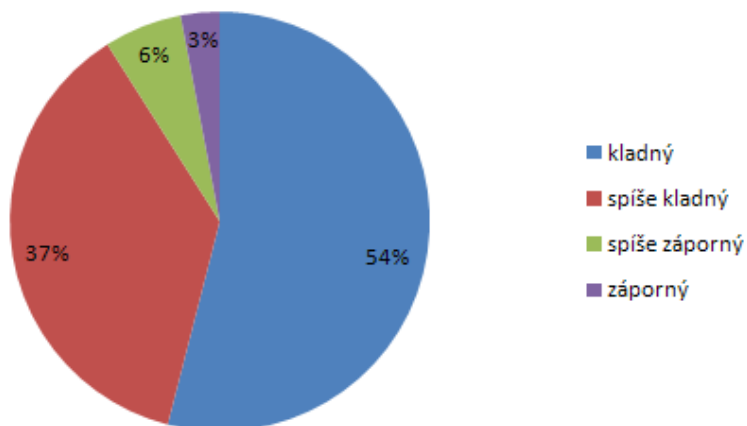
Zdroj: Volfová, 2011

Váš celkový dojem z města Liberec je:

- a) Kladný 54 %
- b) Spíše kladný 37 %
- c) Spíše záporný 6 %
- d) Záporný 3 %

V dalším dotazu jsem se zajímala o názor na celkový dojem z města Liberec. Přes polovinu respondentů (konkrétně 54 %) odpovědělo, že celkový dojem z města se jim jeví jako kladný a 37 % má celkový dojem spíše kladný. Spíše záporný dojem z města má 6 % dotázaných a záporný pouhá 3 % ze všech dotázaných.

Graf 10 Celkový dojem z města Liberec

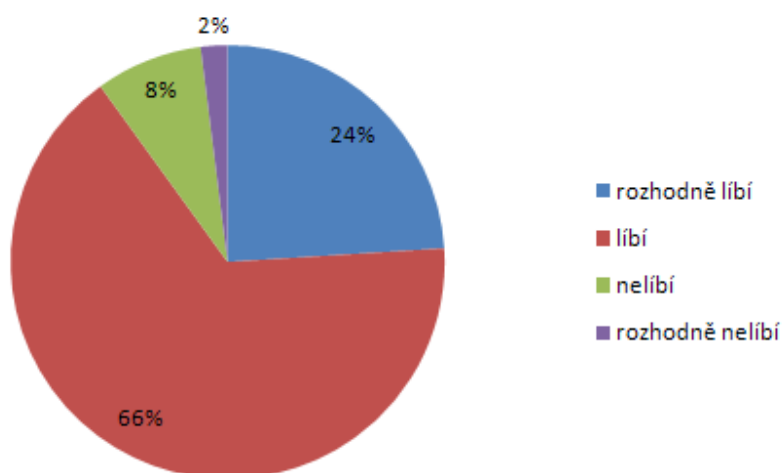
Zdroj: Volfová, 2011

Celkově se Vám Liberec:

a) Rozhodně líbí	24 %
b) Líbí	66 %
c) Nelíbí	8 %
d) Rozhodně nelíbí	2 %

Nakonec mě zajímala odpověď na otázku – jak se dotázaným celkově líbí či nelíbí Liberec. Možnost líbí zvolilo 66 % respondentů. Liberec se rozhodně líbí 24 % dotázaných. 8 % odpovědělo, že se jim Liberec celkově nelíbí a 2 % respondentů odpověděla, že se jim Liberec celkově nelíbí.

Graf 11 Jak se dotazovaným líbí Liberec

Zdroj: Volfová, 2011

9.2 Shrnutí

Po vyhodnocení dat, získaných z dotazníkového šetření v Liberci jsem zjistila, že obyvatelé Liberce jsou se svým městem převážně spokojeni, protože na dotazníkové otázky reagovali převážně kladně. Těch respondentů, kteří v otázkách odpovídali převážně záporně, bylo minimum. Občas se našlo i pár jedinců, kteří si se svými odpověďmi nebyli jisti a odpověděli spontánně tak, jak to zrovna cítí nebo jaká odpověď se jim v daném okamžiku líbila (těchto respondentů bylo též minimum). Téměř zanedbatelné množství

dotázaných si ve svých odpovědích odporovalo, jejich odpovědi byly v rozporu s tím, co u které otázky uvedli za odpověď.

Ohledně dotazu na výstavbu nových průmyslových areálů dotázaní reagovali téměř vyrovnaně, zhruba polovina dotázaných by uvítala nové průmyslové podniky a polovina je proti výstavbě nových průmyslových podniků. Na otázku ohledně výstavby dalšího obchodního centra v Liberci odpovědělo téměř 70 % dotázaných, že by byli raději, kdyby se v Liberci další obchodní centrum již nepostavilo.

10 ZÁVĚR

Liberec je městem s dlouholetou zajímavou historií. Po dlouhá léta své existence prošel významnou prostorovou změnou. Město vznikalo postupným přidružováním okolních obcí, z nichž se později vytvořily městské čtvrti.

Bytová výstavba zažívala „plodná“ období, ale i taková, kdy byla výstavba nových domů téměř nulová. Zpočátku byly nové byty stavěny převážně v centru města, ale postupně byla zabírána území na okrajových částech Liberce, což způsobilo, že se Liberec dále prostorově rozrůstal. Okrajové zahradní čtvrti postupně vyplňovala vilová zástavba (hlavně na severovýchodě města a ve svažitých terénech blíže středu města), typická pro Liberec.

Katastrální území se slučováním s okolními obcemi značně rozšiřovalo a měnila se i hustota osídlení na km².

V roce 1959 byla zahájena výstavba prvního sídliště v Liberci na jižních svazích Králova Háje. V letech 1990 – 1994 byla dokončena výstavba sídliště Bída II jako posledního typového panelového sídliště.

Po roce 1989 se i v Liberci začala uplatňovat nová suburbánní výstavba, jejíž nejvyšší nárůst probíhal přibližně od roku 2000 a pokračuje i v současnosti. Jsou budovány rezidenční, komerční a sportovně – rekreační suburbánní objekty.

Liberec je složen z 33 městských čtvrtí a rozdělen na 11 sektorů. V Liberci je několik lokalit, které vytvářejí celkový ráz města a ovlivňují celkové uspořádání i interakce ve městě. Zde bych mohla jmenovat např. Ještěd, současný brownfield po bývalé Textiláně, lokality průmyslových zón Sever a Jih, velké množství obchodních center i obchodních objektů, Technická univerzita v Liberci, zoologická zahrada a podobně.

Se změnou životního stylu se měnila i materialita prostorové urbánní struktury. Po roce 2000, současně s postupným vznikem průmyslových zón Jih a Sever, se do města začali přesouvat mnozí investoři, kteří zde budovali nové průmyslové podniky, které výrazně ovlivňují město Liberec, jak kladně (nová pracovní místa, zvýšení prestiže města,...), tak i záporně (nárůst dopravy, hluk, smog,...).

Vzniklo velké množství obchodních jednotek, které se soustřeďují převážně v centru města a v lokalitách průmyslových a obchodních zón Jih a Sever. Pro zajímavost mohu jmenovat OC Delta (2006), NC Géčko (2007), OC Nisa (2008), NG Plaza (2009), OC Forum (2010) a další.

V koherenci se změnou materiality prostorové urbánní struktury jsou významné změny a výstavba nových ploch pro bydlení, které v současnosti vznikají převážně v souvislosti se suburbanizací v období posledních několika let. Nové rodinné domy vznikly především v severní části města (Staré Pavlovice, Ruprechtice, Radčice, Krásná Studánka), ve východní až jihovýchodní části (Starý a Nový Harcov, Vratislavice nad Nisou), na jihozápadě až západě (Horní a Dolní Hanychov, Karlinky) města Liberce. Výstavba bytových domů je patrná v severní části města (Staré Pavlovice, Ruprechtice), v jihovýchodní části (Nový Harcov) a ve východní části města, konkrétně v oblasti Karlinek.

Co se týká percepce a afekce prostorovosti Liberce, tak jsem na základě dotazníkového šetření s místními obyvateli zjistila, že jsou lidé s Libercem i s životem v něm převážně spokojeni a nic výrazného by ve městě neměnili.

11 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

11.1 Tištěné zdroje

HAMPL, Martin. Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice. 1.vyd. Praha : DemoArt, cop. 1996. 395 s., [1] slož. mapový l. ISBN 80-902154-2-4.

HAMPL, Martin. Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext. Praha : DemoArt pro Univerzitu Karlovu, Přírodovědeckou fakultu, 2005. 147 s. ISBN 80-86746-02-X (DemoArt : brož.).

CHOCHOLOUŠKOVÁ, Hana - LHOTOVÁ, Markéta. Liberec. Vyd. 1. Praha ; Litomyšl : Paseka, 2010. 69 s., [96] s. obr. příl. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-031-6.

KARPAŠ, Roman. Kniha o Liberci. 1. vyd. Liberec : Dialog, 1996. 664 s.

OUŘEDNÍČEK, Martin. Suburbanizace v České republice : velikost, rozmístění, struktura, vývoj. In Geodny Liberec 2008 : sborník příspěvků výroční mezinárodní konference České geografické společnosti, s. 57-62.

PACCIONE, M. *Urban geography - a global perspective.* Taylor & Francis e-Library. New York, 2009. ISBN 0-203-88192-3.

PEKAŘOVÁ, Šárka. Analýza prodeje konkurenčních produktů v obchodním centru [online]. Liberec : TUL, 2010. 72 s. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci, Fakulta textilní. Dostupné z WWW: <<http://www.kht.tul.cz/items/A-DP/dp2010/Pekařová.pdf>>.

TECHNIK, Svatopluk - RUDA, Vladimír. Liberec minulosti a současnosti : (historie a perspektivy výstavby města). 2. přeprac. vyd. Ústí nad Labem : Severočeské nakladatelství, 1980. 308 s.

VYBÍRAL, Marian. Proces suburbanizace v prostoru liberecké aglomerace. Liberec, 2010. 90 s. Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, Katedra geografie.

11.2 Internetové zdroje

Albert [online]. 2011 [cit. 2011-06-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.albert.cz/>>.

Billa [online]. 2011 [cit. 2011-06-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.billa.cz>>.

Bílí tygři Liberec [online]. 2011 [cit. 2011-06-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.hcbilitygri.cz/>>.

Botanická zahrada Liberec [online]. 2011 [cit. 2011-06-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.botaniliberec.cz/>>.

Český statistický úřad (ČSÚ) [online]. 2011 [cit. 2010-05-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.liberec.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>>.

Český úřad zeměměřičský a katastrální [online]. 2011 [cit. 2011-05-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.cuzk.cz/>>.

Decathlon [online]. 2011 [cit. 2011-06-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.decathlon.cz/>>.

FC Slovan Liberec [online]. 2011 [cit. 2011-06-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.fcslovanliberec.cz> >.

Forum Liberec [online]. 2011 [cit. 2011-06-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.forumliberec.cz/index.html>>.

Géčko: Nákupní centrum [online]. 2011 [cit. 2011-06-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.ncgecko.cz/cz/li/>>.

Interspar [online]. 2011 [cit. 2011-06-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.interspar.cz/>>.

Lidl [online]. 2011 [cit. 2011-06-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.lidl.cz>>.

Makro [online]. 2011 [cit. 2011-06-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.makro.cz/>>.

Městské informační centrum Liberec [online]. 2011 [cit. 2011-06-07]. Dostupné z WWW: <<http://www.infolbc.cz>>.

Naše Doubí [online]. 2011 [cit. 2011-06-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.nasedoubi.cz/>>.

Nový územní plán obce Liberec [online]. 2011 [cit. 2011-06-08]. Dostupné z WWW: <<http://novyup.liberec.cz/>>.

OC Delta - Liberec [online]. 2011 [cit. 2011-06-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.ocdelta.amadeus-real.cz/>>.

Penny Market [online]. 2011 [cit. 2011-06-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.penny.cz/>>.

Statutární město Liberec [online]. 2010 [cit. 2011-05-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.liberec.cz/>>.

Statutární město Liberec: Strategie rozvoje 2007 - 2020 [online]. 2010 [cit. 2011-05-25]. Dostupné z WWW: < <http://www.liberec.cz/wps/portal/statutarni-mesto-liberec/magistrat-a-radnice/formulare-a-dokumenty/>>.

Suburbanizace.cz [online], 2008 [cit. 2011-05-10]. Dostupný z WWW: <http://www.suburbanizace.cz/odborne_brozura_down.htm>.

Syner [online]. 2011 [cit. 2011-06-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.syner.cz/>>.

Tesco [online]. 2011 [cit. 2011-06-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.itesco.cz/>>.

ZOO Liberec [online]. 2011 [cit. 2011-06-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.zooliberec.cz/cz>>.

11.3 Kartografické zdroje

DRDOVÁ, Hana, et al. Územní plán obce Liberec : Hlavní výkres. Liberec 2002.

11.4 Data, použita při tvorbě mapových výstupů v ESRI ArcGIS

ArcČR 500, Mapa administrativního členění LBK. ARCDATA PRAHA s.r.o., 2007. Dostupné z WWW: <<http://moodle.kge.tul.cz/>>.

12 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Znění otázek dotazníku

Dotazník ke zjištění názorů obyvatel na město Liberec.

Zpracovala: Šárka Volfová

Místo a rok dotazníkového šetření: Liberec, 2011

Dotazník bude použit pro účely zpracování bakalářské práce.

---

1. Bydlíte v Liberci?

- a) Ano
- b) Ne

2. Pohlaví:

- a) Žena
- b) Muž

3. Věk:

- a) 15 – 20 let
- b) 21 -30 let
- c) 31 – 49 let
- d) 50 let a více

4. Jak vnímáte kvalitu bydlení v Liberci?

- a) Vysoká
- b) Středně dobrá
- c) Nízká
- d) Absolutně nedostatečná

5. Jak vnímáte úroveň služeb v Liberci?

- a) Vysoká
- b) Středně dobrá
- c) Nízká
- d) Absolutně nedostatečná

6. Sít' dopravní infrastruktury MHD je v Liberci:

- a) Rozhodně dostatečná
- b) Dostatečná
- c) Nedostatečná
- d) Rozhodně nedostatečná
- e) Nemohu posoudit, MHD nevyužívám

7. Jaké možnosti vzdělávání se nabízí město Liberec?

- a) Rozhodně dostatečná
- b) Dostatečná
- c) Nedostatečná
- d) Rozhodně nedostatečná

- 8. Váš názor na výstavbu nových průmyslových podniků je:**
- a) Kladný
  - b) Spíše kladný
  - c) Spíše záporný
  - d) záporný
- 9. Jak vnímáte přírodní prostředí ve městě Liberci?**
- a) Rozhodně kvalitní
  - b) Kvalitní
  - c) Nekvalitní
  - d) Rozhodně nekvalitní
- 10. Přivítali byste výstavbu dalšího obchodního centra Liberci?**
- a) Rozhodně ano
  - b) Spíše ano
  - c) Spíše ne
  - d) Rozhodně ne
- 11. Jaký je Váš názor na celkové uspořádání města?**
- a) Spíše vyhovující
  - b) Vyhovující
  - c) Spíše nevyhovující
  - d) Nevyhovující
- 12. Do jaké míry Liberec ovlivňuje negativní společenské jevy?**
- a) Významně
  - b) Méně významně
  - c) Spíše bezvýznamně
  - d) Absolutně bezvýznamně
- 13. Váš celkový dojem z města Liberec je:**
- a) Kladný
  - b) Spíše kladný
  - c) Spíše záporný
  - d) Záporný
- 14. Celkově se mi Liberec:**
- a) Rozhodně líbí
  - b) Líbí
  - c) Nelíbí
  - d) Rozhodně nelíbí